

บทที่ 3

เพลโตกับความรู้อะไรและตัวตนในการเมืองของจิตวิญญาณ

Some clever fellow...likened the
Self to a leaky jar, because it
can never be filled.

Plato, Gorgias:493a-b

แนวคิดในเรื่องจิตวิญญาณ (soul) ของเพลโต นับว่าเป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าแนวความคิดหลักต่างๆที่เพลโตนำเสนอในงานเขียนของเขา ตั้งแต่ทฤษฎีความรู้ของแบบ (Theory of Form or Idea) แนวคิดด้านสุนทรียศาสตร์ จนถึงแนวคิดว่าด้วยการให้การศึกษากับคนแก่เยาวชน และแนวคิดราชาปรัชญาทางการเมืองการปกครอง ดังนั้นเพื่อที่จะศึกษาเข้าใจแนวคิดทางด้านจริยศาสตร์และปรัชญาการเมืองของเพลโตได้นั้น ผู้ศึกษาจะต้องทำความเข้าใจและเข้าใจกับแนวคิดในเรื่องจิตวิญญาณ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองของจิตวิญญาณ เสียก่อน

“จิตวิญญาณ” (soul or psuche) นับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ มีความหมายอยู่ในตัวของมันเองเพราะตัวมันเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถที่จะเข้าใจและรู้จักตัวของตัวเอง หรือหากจะกล่าวในภาษาของจิตวิทยาสมัยใหม่ (จิตวิเคราะห์) ก็คือการเข้าใจถึงกลไกการทำงานและความสัมพันธ์ในส่วนต่างๆของจิตใจ ความเข้าใจดังกล่าวยังได้ขยายขอบเขตออกไปสู่สังคมในลักษณะของการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันขึ้นมา และสร้างรูปแบบการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ในเชิงจริยศาสตร์ (ethical relation) โดยที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ในขอบเขตที่ขยายออกไประหว่างชนชั้นต่างๆในสังคมการเมือง อาทิระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง ในการสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการ

---

* ช่วงเวลาระหว่างห้าศตวรรษก่อนคริสตกาลถูกคาร์ล จาสเปอร์ (Karl Jasper) ตั้งข้อสังเกตว่ามีนักปราชญ์เกิดขึ้นพร้อมๆกันในหลายส่วนของโลก (time line) ได้แก่เพลโต พระพุทธเจ้าและขงจื้อ ขณะเดียวกันสิ่งที่นักปราชญ์ทั้งสามให้ความสำคัญคือเรื่องตัวตนของมนุษย์ (self) ซึ่งคาร์ล จาสเปอร์ เรียกความบังเอิญทางภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นว่า "Axial Age" (โปรดดู Karl Jasper. The Great Philosophers, The Foundations:Socrates, Buddha, Confucius, Jesus: The Paradigmatic Individuals. Edited by Hannah Arendt and Introduction by Ralph Manheim (New York: Harcourt, Brace & World, 1962) .pp.3-10.

ปกครองประเภทต่างๆ (regimes) ที่มีความหมายถึงการเมืองของจิตวิญญาณ (politics of soul) หรือหากจะกล่าวในภาษาของทางสังคมศาสตร์ที่เราพอจะมองเห็นความสำคัญ และความหมายของจิตวิญญาณ ผ่านกรอบการอธิบายที่เรียกกันในทางปรัชญาสังคมศาสตร์ (philosophy of social science) ที่มีการอ้างอิงว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิต ระหว่างตัวปัจเจกบุคคล (individual or agency) กับโครงสร้างทางสังคม (structure) รวมทั้งประเด็นการศึกษาที่จะมุ่งเน้นไปยังการอธิบายในระดับจุลภาค (micro) หรือระดับมหภาค (macro) สิ่งดังกล่าวจัดเป็นหัวข้อสำคัญที่จะขาดไปเสียไม่ได้ในการศึกษาปรัชญาสังคมศาสตร์มาตลอดทุกยุคสมัย

สำหรับการศึกษาภายใต้กรอบของปรัชญาการเมือง การเมืองของจิตวิญญาณจะเป็นการศึกษาเพื่อพยายามทำความเข้าใจกับมนุษย์ภายใต้สถานะของการเป็นปัจเจกบุคคลที่ถูกสร้างและกลายมาเป็นสัตว์ศีลธรรม ที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับมนุษย์ผู้อื่นในสังคมภายใต้สถานะของการเป็นสัตว์การเมือง (zoon politicon) ตามที่อริสโตเติลได้เคยให้นิยามไว้

ประเด็นที่มีความน่าสนใจ มีความท้าทายและความสำคัญในการศึกษาเรื่องของจิตวิญญาณ (soul) ภายใต้แนวการอธิบายในเชิงญาณวิทยา (epistemology) มีการอภิปรายถกเถียงกันถึงประเด็นที่ว่าจิตวิญญาณมีตัวตนอยู่จริงหรือไม่ ปราบกฎประจักษ์ชัดและกระทำการในลักษณะเช่นใด โดยถ้อยยอมรับว่ามันมีอยู่จริง คำถามประการต่อมาคือมันถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร ถูกนำมาใช้อย่างไรและก่อให้เกิดผลกระทบรวมถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นมาตกแก่ผู้ใด หรือชนชั้นใดของสังคม (Alford, 1991:1-2) ซึ่งการสร้างจิตวิญญาณขึ้นมาให้มีตัวตนได้ถูกนักปราชญ์ในยุคหลังอย่างเช่นฟรีดริช นิตเช่ (Friedrich Nietzsche) และมิเชล ฟูโกต์ (Michael Foucault) อธิบายการสร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาว่ามีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์กลายมาเป็นสิ่งจำเพาะ (particular being) เพื่อรองรับแนวคิดในทางปรัชญา ศีลธรรม การเมือง เศรษฐกิจ การแพทย์และกฎหมาย ที่จะประกอบขึ้นด้วยคุณสมบัติต่างๆ ในฐานะผู้กระทำการทางศีลธรรม (moral agent) อาทิ การเป็นบุคคลผู้มีสิทธิหน้าที่ มีเหตุมีผล มีความรับผิดชอบ ความสำนึกผิด และมีเสรีภาพ (Warren, 1991:X-XI) ดังนั้นเพื่อที่จะเข้าใจถึงรากฐานความเป็นมา และความมีตัวตนของจิตวิญญาณมนุษย์ ทำให้ต้องหันกลับไปศึกษาเพื่อดูถึงพัฒนาการความเป็นมาของมัน

รูปแบบและพัฒนาการทางด้านจิตวิญญาณก่อนหน้าเพลโต

จิตวิญญาณ (soul, psyche, spirit และ mind) ที่อธิบายผ่านงานเขียนของกวีโฮเมอร์ (Homer) ซึ่งถือกันว่าเป็นตัวแทนความคิดของยุคกรีกโบราณ (archaic age) มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิญญาณในสถานะพลังชีวิต (force) อันเป็นสิ่งสำคัญส่งผลให้มนุษย์มีชีวิตและมีการเคลื่อนไหวทางร่างกาย ช่วยในการแยกสิ่งมีชีวิตออกจากสิ่งไม่มีชีวิต นอกจากนี้จิตวิญญาณยังถูกอธิบายในลักษณะของลมหายใจ (breath of life) ที่ออกจากร่างกายของมนุษย์เมื่อตายผ่านทาง รูกมูกและบาดแผล (Adkins, 1991:26) อย่างไรก็ตามในสังคมจารีตโบราณของกรีกนิยามของคำว่า "จิตวิญญาณ" ที่เป็นภาษาเขียนสามารถสื่อสารออกมาได้หลายคำ (multiplicity) ปรากฏแหล่งที่ตั้งอยู่ในอวัยวะหลายส่วนของร่างกายมนุษย์ ตั้งแต่คำว่า "psyche" "thumos" หรือ "thymos" (เทียบเท่ากับคำว่า "spirit" ในภาษาอังกฤษ) "menos" "kardia" "etor" มีความหมายถึงหัวใจอันเป็นที่ตั้งของจิตวิญญาณ ส่วนคำว่า "phrens" มีความหมายถึงปอดอันเป็นที่เก็บและปล่อยลมหายใจ และคำว่า "noos" มีความหมายถึง "mind" ในภาษาอังกฤษ เฟรด อัลฟอร์ด (Fred Alford) ทำการอธิบายสรุปความหมายของจิตวิญญาณในยุคโฮเมอร์เอาไว้สามลักษณะ (Alford, 1991:54-55) อันได้แก่

1. จิตวิญญาณดำรงอยู่ในสถานะของพลังที่ช่วยให้มนุษย์ มีการเคลื่อนไหวทางร่างกาย (physical life force) การดำรงอยู่ต้องได้รับการเลี้ยงดูด้วยการบริโภคอาหาร สภาวะของจิตวิญญาณดังกล่าวมีการสูญเสียและดับลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกกระทำในลักษณะที่มีความรุนแรง
2. จิตวิญญาณดำรงอยู่ในสถานะของพลังชีวิตเป็นแหล่งกำเนิดของความกล้าหาญ ความปรารถนาและความโกรธที่รุนแรง

---

* นักวิชาการกรีกโบราณลงความเห็นว่ายุคโบราณของกรีก (archaic Age) สิ้นสุดลงที่การเกิดขบวนการโซฟิสต์ (Sophistic Movement) ประมาณศตวรรษที่ห้าก่อนคริสตกาล ซึ่งจะตามมาด้วยยุคคลาสสิก (classic Age) ที่มีโสเครตีสกับเพลโตเป็นนักปราชญ์คนสำคัญ โปรดดู E.R. Dodds, *The Greeks and the Irrational*. (Berkeley: University of California Press, 1968)..pp.28-50.

** สำหรับความหมายโดยละเอียดของคำดังกล่าวสามารถดูได้จาก F.E. Peters, *Greek Philosophical Terms: A Historical Lexicon*. (New York: New York University Press, 1967)..pp.166-176.

3. จิตวิญญาณดำรงอยู่ในสถานะพลังของชีวิต เป็นศูนย์กลางของอารมณ์ความรู้สึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสนุกสนานกับความเศร้าโศกเสียใจ

อีริก เฮฟล็อก (Eric Havelock) ตั้งข้อสังเกตถึงคำอธิบายเกี่ยวกับความหมายจิตวิญญาณของชาวกรีกในยุคโฮเมอร์ว่า เป็นคำอธิบายอันปราศจากแนวความคิดที่สื่อถึงการให้จิตวิญญาณมนุษย์มีจิตสำนึก (self-consciousness) ที่จะแสดงออกผ่านทางด้านความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล ขณะเดียวกันนั้นยังไม่มีแยกแยะกิจกรรมทางด้านจิตใจและปัญญาความคิดออกจากกิจกรรมทางด้านอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งก็คือแนวความคิดที่ยังไม่แยกการทำงานของจิตวิญญาณ (psyche) ออกจากร่างกาย (soma) เหตุผลออกจากเรื่องของอารมณ์และความรู้สึก (Havelock, 1968:197) อันนับเป็นประเด็นที่มีความสำคัญที่ทางผู้เขียนจะได้อภิปรายโดยละเอียดต่อไป

การรับเอาจารีตแนวความคิดว่าด้วยจิตวิญญาณในแบบ "Orphic" กับ "Pythagoreanism" ถูกจัดให้เป็นแนวความคิดที่ทรงอิทธิพลต่อพัฒนาการแนวคิดจิตวิญญาณของเพลโต โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดในแบบ "Orphic" เริ่มต้นการอธิบายจิตวิญญาณมนุษย์มีความเป็นอมตะ อยู่ในลักษณะที่แยกขาดออกมาได้ (detachable soul)^{**} โดยแบ่งจิตวิญญาณแยกออกมาจากร่างกาย ในฐานะที่ร่างกายเป็นที่ตั้งและที่มาของความปรารถนาที่ได้เกิดดับอยู่ตลอดเวลา ขณะที่จิตวิญญาณเป็นสิ่งที่ไม่ดับสิ้นหรือสูญสลายหายไป แม้ว่าชีวิตของบุคคลผู้นั้นตายลง ดังนั้นร่างกายจึงเป็นเพียงสถานที่กักขังจิตวิญญาณเอาไว้

* I.M. Crombie (ไอ.เอ็ม.ครอมบี) เรียกแนวคิดทั้งสองว่าเป็น "รหัสขมขื่น" (mysticism) ส่วนการรับอิทธิพลความคิดดังกล่าวแบ่งเป็นสองกระแส โดยกระแสแรกวิเคราะห์ว่าเพลโตรับเอามาจากบุคคลที่อยู่ในแวดวงของโสเครตีส ส่วนอีกกระแสหนึ่งอธิบายว่าเพลโต ได้รับมาเมื่อครั้งที่เดินทางไปเยือนอิตาลีและซิซิลี (Sicily) ภายหลังจากความตายของโสเครตีส (โปรดดู I.M. Crombie. An Examination of Plato's Doctrines 1. Plato on Man and Society. (London: Routledge & Kegan Paul, 1962)..pp.1-9.

** แนวคิด "Orphic" ได้แยกตัวตน (self) กับร่างกาย (body) ซึ่งประกอบขึ้นด้วยความปรารถนา ต่อมาถูกเพลโตพัฒนาให้มันมีความซับซ้อนที่นอกจากจะแยกจิตวิญญาณ (soul) ออกจากร่างกายแล้ว (body) ยังได้ใส่ความปรารถนา (appetites) เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของจิตวิญญาณ อันเป็นที่มาของความขัดแย้งภายในระหว่างส่วนต่างๆ ของจิตวิญญาณ (mental conflict) (โปรดดู Fred Alford. The Self in Social Theory: A Psychoanalysis Account of its Construction in Plato, Hobbes, Locke, Rawls and Rousseau. (New Haven: Yale University Press, 1991) chapter 3-4.

แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่แตกต่างออกไปจากจารีตในแบบโฮเมอร์ริคเดิม อันจะเป็นการปูทางไปสู่การแยกจิตวิญญาณออกเป็นสามส่วน หรือ "ไตรลักษณ์จิต" (tri-partite soul) ที่เริ่มต้นขึ้นที่เพลโต สำหรับแนวคิดในแบบ "Pythagoreanism" ได้อธิบายเพิ่มเติมด้วยการขยายความว่าจิตวิญญาณมีความเป็นอมตะ (immortality) แต่ถูกกักขังอยู่ในร่างกายทำให้พิจารณา ร่างกายเปรียบเสมือนหลุมฝังศพ นอกจากนี้จิตวิญญาณสามารถระลึกเรื่องราวในอดีตและชีวิตที่ผ่านมาได้ (recollection or anamnesis) โดยแนวคิดดังกล่าวเพลโตได้นำมาพัฒนาไปสู่แนวคิด ทฤษฎีความรู้ของแบบ (knowledge of Form or Eide) ขณะเดียวกันมีความเกี่ยวข้องไปถึงการตอบคำถามเกี่ยวกับจิตวิญญาณของโสเครตีส ภายหลังจากความตายจากการดื่มยาพิษว่ามันยังคงเป็นจิตวิญญาณของโสเครตีส ในฐานะปัจเจกบุคคลอยู่ต่อไปอีกหรือไม่ หรือจิตวิญญาณได้เกิดการกลายสภาพเหมือนกับจิตวิญญาณโดยทั่วไป (generic soul) (McCabe, 1974:264)

ขบวนการโซเฟิสต์-โสเครตีส ผู้จุดคบเพลิงแห่งจิตวิญญาณ

อี.อาร์.ดอดด์ส์ (E.R. Dodds) อธิบายถึงบรรยากาศทางด้านภูมิปัญญาที่เพลโตได้สัมผัส และเติบโตขึ้นมาว่า "เพลโตบุตรของยุคแห่งความรู้แจ้งในทางภูมิปัญญา เติบโตขึ้นมาภายใต้แนวคิดอันนำภาคภูมิใจในความเชื่อมั่นถึงศักยภาพจิตวิญญาณของมนุษย์ที่ประกอบขึ้นด้วยภูมิปัญญา ความคิดอันมีเหตุผลและคุณธรรม (arete) ซึ่งสิ่งดังกล่าวเหล่านี้ได้มีส่วนสำคัญสร้างให้มนุษย์กลายมาเป็นสัตว์ที่มีเหตุผล (rational being) (Dodds, 1968:208) ขณะเดียวกันพัฒนาการทางสังคมการเมืองในนครรัฐเอเธนส์ กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทางด้านภูมิปัญญาและโลกทัศน์ที่เริ่มจะสลัดออกจากความเชื่อ คำอธิบายในแบบจารีตนิยม (mythos) ที่อ้างอิงอยู่กับกำลังและความสามารถของเหล่าเทพเจ้า มาสู่แนวความคิดและโลกทัศน์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้หลักเหตุผล (logos) ทำการอธิบายและเข้าใจโลกและตัวมนุษย์เอง นอกเหนือไปจากแนวคิดในทางจิตวิญญาณดังกล่าวแล้ว ข้อสังเกตของ เจ.บี.สเคมป์ (J.B. Skemp) ปรากฏอยู่ในบทนำของ The Statesman ตั้งข้อสังเกตถึงการอุปมาเปรียบเทียบของไพธาโกรัส (Pythagoras) ได้กล่าวถึงมนุษย์สามประเภทที่เข้ามาชมการแข่งขันกีฬา ที่จะมีอิทธิพลต่อการแบ่งจิตวิญญาณของมนุษย์ออกเป็นสามประเภทของเพลโตในเวลาต่อมา โดยมนุษย์สาม

---

* "Enlightenment" หรือยุคแห่งความรู้แจ้งในทางภูมิปัญญาของกรีกโบราณ เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 B.C. ประกอบขึ้นด้วยนักปราชญ์และนักวิทยาศาสตร์จาก "Ionian" อย่าง Hecataeus, Xenophanes, Heraclitus, Anaxagoras และ Democritus ในฐานะตัวจักรสำคัญทำการขับเคลื่อนด้านความรู้และภูมิปัญญา

ประเภทประกอบขึ้นด้วยพ่อค้า ที่วัตถุประสงค์ในการเข้ามาชมการแข่งขันกีฬาเพื่อการพนัน ฝ่ายตัวนักกีฬาเข้าแข่งขันเพื่อชัยชนะพร้อมชื่อเสียงเป็นรางวัล และนักปราชญ์ที่เข้ามาในสนามแข่งเพื่อชมและเรียนรู้เข้าใจเกมการแข่งขัน (Statesman, 2002:37)

ในขณะที่โปรทาโกอรัส (Protagoras) คือโซฟิสต์รุ่นแรกผู้มีความเชื่อว่า "คุณธรรม" (arete) เป็นสิ่งที่สามารถสั่งสอนและปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคลต่างๆ ได้ โดยคุณธรรมในความหมายใหม่นี้มาจากการวิพากษ์ความเป็นจารีตประเพณี (nomos) ที่จะนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าศิลปะการใช้ชีวิต (art of living) และติดตามมาด้วยการยกระดับชีวิตของบุคคลผู้นั้น ประเด็นดังกล่าวนับได้ว่าเป็นการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางด้านจริยธรรมของกรีกโบราณ (Dodds, 1968:184) ด้วยเหตุผลว่าแนวคิดดังกล่าวปรากฏอยู่ในเชิงที่คัดค้านขัดแย้งกับแนวคิด คำอธิบายในแบบจารีตนิยมที่มีมาก่อนหน้าโดยพิจารณาเรื่องของคุณธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดและสร้างให้กับมนุษย์มาจากภายนอก หมายถึงการที่มนุษย์ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของพระเจ้าหรือเหล่าเทพเจ้าต่างๆ ที่ชาวกรีกโบราณบูชาและนับถือกัน ประกอบกับกฎเกณฑ์ของความเป็นผู้ดี (nobleness) ในสังคมอภิชนาธิปไตยของโฮเมอร์กำหนดให้คุณธรรมเป็นเรื่องของการสืบทอด การรักษาเอาไว้ของชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกหนึ่งรุ่นที่ปรากฏออกมาเป็นเรื่องของความกล้าหาญ ความร่ำรวยมั่งคั่ง ชื่อเสียงเกียรติยศ และทักษะในการทำสงคราม เพราะฉะนั้นคุณธรรมในจารีตแบบโฮเมอร์จึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอบรมสั่งสอนสอนกันได้ (Adkins, 1970:158-159)

นอกจากนี้แนวคิดของขบวนการโซฟิสต์ในเรื่องการแยกโลกของ "ธรรมชาติ" (physis) ออกจากโลกของ "จารีตประเพณี" (nomos) ซึ่งในส่วนของคุณเป็นจารีตประเพณีถูกอธิบายว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดและคิดค้นสร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักการและกฎเกณฑ์ใช้กำหนดการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นนัยสำคัญก็คือแนวคิดที่ปฏิเสธและคัดค้านคำอธิบายที่มีมาก่อนหน้าในยุคโฮเมอร์ ที่มีความเชื่อว่า "ระเบียบแบบแผนทางศีลธรรม" (moral order) เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างแนบแน่นไม่สามารถแยกขาดจาก "ระเบียบแบบแผนทางธรรมชาติ" (natural order) ดังนั้นเมื่อถึงเวลาที่มนุษย์สามารถตัดขาดและแยกตัวเองออกมาจากกฎเหล็กของธรรมชาติและจักรวาล ทำให้มนุษย์ต้องสร้างคำอธิบายทางด้านจริยศาสตร์ชุดใหม่ขึ้นมาให้กับตัวเองและรวมไปถึงสังคมการเมือง

---

* อลาสแตร์ แม็คอิน ไตร์ (Alasdair McIntyre) อธิบายว่าภายใต้แนวคิดแบบ โฮเมอร์ มนุษย์ที่กระทำตามเจตจำนงถือว่าเป็นบาป เนื่องจาก ไปละเมิดระเบียบแบบแผนทางศีลธรรมของจักรวาล และจะ โคนลง โทษแก่แก่น โดยเทพเจ้า (Nemesis) (โปรดดู Alasdair McIntyre. A Short History of Ethics. (London: Routledge, 1998)..p.9.

การพัฒนาจากสังคมภาษาพูดไปสู่สังคมที่ใช้ภาษาเขียน (orality to literacy) ในสังคมกรีกโบราณถือเป็นการปฏิวัติที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง นักวิชาการอย่างเอริค เฮฟล็อก (Eric Havelock) อ้างว่าถ้าปราศจากการปฏิวัติวิทยาการของสื่อความคิดเกี่ยวกับงานเขียนวรรณกรรมและศาสตร์ต่างๆ แทบจะเป็นสิ่งที่คิดไม่ได้เอาเลยทีเดียว การปฏิวัตินี้ดังกล่าวนั้นเกิดช่วงราวๆ ทศวรรษแห่งปี 440-430 ก่อนคริสตกาลสู่สังคมภาษาเขียนมาถึงสมัยเพลโต การพัฒนาเป็นสังคมภาษาเขียนก็มีความชัดเจนดังที่สะท้อนออกมาในงานของเพลโต โดยภาษาเขียนสามารถสร้างระบบความคิด การประดิษฐ์ภาษาในเชิงแนวคิด (conceptual language) คือสิ่งที่ช่วยรองรับระบบความเชิงในเชิงปรัชญาให้เกิดตามมา (system of philosophic thought) นอกจากนี้สิ่งที่เห็นได้เด่นชัดคือภาษาที่ใช้ในงานของ Homer และ Hesiod ใช้อธิบายโลกทางกายภาพ (the physical cosmos) รวมไปถึงลักษณะทางกายภาพของสรรพสิ่งอย่างเช่นร่างกาย พื้นที่ การเคลื่อนที่ การเปลี่ยนแปลงและปริมาณ แต่เมื่อพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาสู่ภาษาเขียนสามารถอธิบายโลกทางศีลธรรม (the moral cosmos) บังเกิดคำศัพท์ที่มีแนวคิด การให้ค่าในทางศีลธรรม ความยุติธรรม ความถูกต้อง ความดี การทำหน้าที่ ความสามารถเกิดขึ้นตามมา (Havelock, 1968:1-3)

การปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงและสร้างแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณของมนุษย์ขึ้นมาใหม่ของอารยธรรมกรีกโบราณในช่วงศตวรรษที่ห้าก่อนคริสตกาล ไม่สามารถสมบูรณ์ขึ้นได้หากไม่กล่าวถึงนักปราชญ์อย่างโสเครตีส ความสำคัญของโสเครตีสในฐานะผู้เปลี่ยนแปลงแนวคิดมองเห็นได้จากคำอธิบายของอริสโตเติลว่าโสเครตีสส่วนวายเป็นเรื่องของจริยธรรมได้ปฏิเสธการศึกษาโลกทางกายภาพ (Metaphysics, 1941:987b-5) โสเครตีสพิจารณาการศึกษาหาความรู้ของนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติจาก "Ionian" ทั้งก่อนหน้าและอยู่ร่วมสมัยกับเขาเป็นการศึกษาสนใจสิ่งที่อยู่รอบๆ และภายนอกตัวมนุษย์ และเป็นเพียงการศึกษาในแบบการคาดคะเนของสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตของผู้คนได้ (Cornford, 1972:32)

ขณะที่ซีโนโฟน (Xenophon) อธิบายเรื่องความสนใจใคร่รู้ของโสเครตีสว่าได้จำกัดและมุ่งมั่นอยู่แค่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นโดยผ่านการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในเชิงจริยศาสตร์ อันได้แก่แนวคิดกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับผู้อื่น ที่จะต้องเริ่มต้นขึ้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับตัวของเขาเองเสียก่อน ซึ่งก็คือการหันมาให้ความสำคัญ ความสนใจแก่จิตวิญญาณ อันได้แก่เรื่องของ

---

* ข้อความภาษาอังกฤษมีอยู่ว่า '...seeking the universal in these ethical matters, and fixed thought for the first time on definitions.'

“การดูแลจิตวิญญาณ” (care of the soul) ประเด็นดังกล่าวของ George Kloso อธิบายถึงคุณสมบัติในทางจิตวิญญาณของโสเครตีส ที่สร้างให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ที่เกิดมีสำนึกในทางศีลธรรมเอาไว้ว่า (Klosa, 1993:39-40)

1. จิตวิญญาณในสถานะเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ โดยจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่มีความก่อนและมีสถานะอยู่เหนือร่างกาย (body)

2. จิตวิญญาณในสถานะที่สร้างให้มนุษย์มีความคิด ที่มาจากความสามารถในทางสติปัญญา

3. จิตวิญญาณในสถานะทำให้มนุษย์มีสำนึกและเกิดความรู้ในทางศีลธรรม ที่จะนำมาสู่การตัดสินใจในเชิงคุณค่าต่อสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมการเมือง

4. จิตวิญญาณในสถานะที่ทำให้มนุษย์มีความตระหนัก (self-recognition) เกิดขึ้นกับตัวของตัวเอง ในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่และควรจะเป็น

ดังนั้นภารกิจของโสเครตีสเริ่มต้นขึ้นด้วยการสร้างองค์ความรู้ทางจิตวิญญาณ โดยการให้ชาวเอเธนส์หันมาสำรวจเฝ้าดูจิตวิญญาณของตัวเองให้คงความสมบูรณ์ (perfection) ผ่านทางคำพูดที่เปิดดวงตาให้แก่จิตวิญญาณของผู้ฟังว่า “จงรู้จักตัวเอง” (know thyself) ที่จะต้องกระทำผ่านการมีความรู้ที่เกี่ยวกับตัวเองมาเสียก่อน แต่ก่อนที่บุคคลผู้นั้นจะมีความรู้เกี่ยวกับตัวเองได้ เขาจะต้องตระหนักกับรู้ว่าความรู้ชนิดใดคือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวเองและจิตวิญญาณ ซึ่งโสเครตีสได้นิยามมันเอาไว้ว่ามันคือความรู้ในคุณธรรมหรือ “คุณธรรมคือความรู้” (virtue is knowledge) โดยโสเครตีสได้เปลี่ยนความหมายของคุณธรรม (virtue or arete) จากเดิมที่ใช้กันในความหมายที่กว้างอธิบายครอบคลุมกิจกรรมของผู้คนในสังคม โดยเน้นไปยังเรื่องของความชำนาญ ความเชี่ยวชาญและการมีทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการทำหน้าที่ ประกอบอาชีพต่างๆ และ

---

* นิยามของ 'know thyself' เป็นคติพจน์ ณ วิหารเดลฟี (Delphic) ถือเป็นคำทั่วไปของชาวกรีกโบราณ (household word) ถูกนำมาปรับใช้ในสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมทั้งช่วงก่อนหน้าและหลังโสเครตีสและเพลโต หรือประมาณ 800 B.C. ถึง 500 A.D. ปรากฏอยู่ในงานของ Hesiod ที่สอนให้ผู้ที่แข็งแรงกว่าควบคุมความหยิ่งผยอง (control your pride) ในคติพจน์ของ Heraclitus กล่าวถึงการค้นหาตัวเอง (I went in search of myself.) ทางด้าน Aeschylus ใช้ตัวอย่างของ Prometheus ในการรู้ถึงขอบเขตตัวเอง (As know your measure.) ด้วยการไม่ท้าทายอำนาจเทพบิดร Zeus จนถูกลงทัณฑ์ชั่วนิรันดร์และในงานของ Pindar การรู้จักตัวเองถูกใช้ในความหมายให้สำนึกถึงข้อจำกัดความเป็นมนุษย์ของตัวเอง (as know you are human and mortal) (โปรดดู Eliza Gregory Wilkins, 'Know Thyself' in Greek and Latin Literature. (Chicago:Ares Publishers Inc, 1917)..pp.1-13.)

รวมไปถึงความสามารถด้านการกีฬา ขณะเดียวกันแรงผลักดันที่คอยเป็นตัวกระตุ้นให้ชาวกรีกโบราณก่อนโสเครติสแสวงหาคุณธรรม มีที่มาจากสามแหล่งสำคัญ อันได้แก่สัญชาตญาณในการแสวงหาผลกำไร การแสวงหาความสุขและสุดท้ายความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จและได้รับชื่อเสียง แต่มาถึงโสเครติสเขาได้เปลี่ยนความหมายของมันเสียใหม่ในลักษณะที่มีนัยเชิงศีลธรรม-จริยธรรม (moral-ethical connotation) (Cornford, 1972:46-50) เป็นความรู้ที่จะบอกว่าการมีชีวิตที่ดี มีความสุขได้นั้นบุคคลคนนั้นจะต้องทำอย่างไรกับจิตวิญญาณ ซึ่งหมายถึงการมีความรู้ที่รู้ลึกภายในจิตวิญญาณของตัวเองเสียก่อน (deep inner knowledge) (Wilkins, 1917:13)

เมื่อบุคคลผู้นั้นมีจิตวิญญาณที่ถึงพร้อมด้วยความรู้ที่เกี่ยวกับตัวเอง สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือการเริ่มต้นตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบถึงความรู้เกี่ยวกับตัวเองและที่ตัวเองมีอยู่ หากจะกล่าวในภาษาของโสเครติสที่ปรากฏอยู่ใน Apology ก็คือ "ชีวิตที่ไม่มีการตรวจสอบเป็นชีวิตที่ไม่มีคุณค่าต่อการดำรงอยู่" (the unexamined life is not worth living) (Apology, 1977:38a) การตั้งคำถามดังกล่าวจะทำให้ผู้ถูกถามได้หันมาตระหนักถึงการมีความรู้เกี่ยวกับตัวตนที่แท้จริง (true self) โดยความรู้เกี่ยวกับตัวตนที่แท้จริงจะถือกำเนิดมาจากการเฝ้าดูแลจิตวิญญาณให้ส่วนที่ด้อยกว่าต่ำกว่าอยู่ภายใต้การดูแลจากส่วนที่ดีกว่า สูงกว่า จึงจะบังเกิดความยุติธรรม (Cornford, 1972:50)

โสเครติสได้ออกมากระตุ้นจิตวิญญาณของชาวเอเธนส์ ให้หันมาตั้งข้อสงสัยต่อการแสวงหาความมั่งคั่งร่ำรวยทางวัตถุและความปรารถนาในทางร่างกายให้น้อยลง แล้วหันมาดูแลจิตวิญญาณให้มีความสมบูรณ์ที่สุด เนื่องจากโสเครติสมีความเชื่อมั่นว่าจิตวิญญาณของมนุษย์มีโอกาสที่จะเข้าถึงความสมบูรณ์ หากไม่หลงเผลอมาเวียนติดอยู่ในโลกของวัตถุและกามสุข นอกจากนี้แล้วต้องมาจากการฝึกฝนจิตวิญญาณให้รู้จักคิดและการตั้งคำถามซึ่งเป็นการตรวจสอบโดยผ่านรูปแบบการสนทนาพูดคุยกับตัวเองอย่างสม่ำเสมอ (Patocka, 2002:86) ขณะเดียวกันใน Apology โสเครติสได้สนับสนุนแนวความคิดที่ดำเนินอยู่ในลักษณะที่ให้จิตวิญญาณเป็นตัวกำหนดร่างกายเอาไว้ว่า "ความมั่งคั่งทางด้านวัตถุไม่ได้ทำให้ผู้นั้นเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ แต่การเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ต่างหากที่สร้างความมั่งคั่งทางวัตถุ พร้อมกับมอบความสุขทั้งในชีวิตส่วนตัวและทางสังคมแก่บุคคลผู้นั้น" (Apology, 1977:30a-b)

โสเครติสเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนปรารถนาชีวิตที่ดีและมีความสุข ซึ่งมันเป็นเหตุผลเบื้องต้นทำให้มนุษย์แสวงหาความร่ำรวยมั่งคั่ง อำนาจ เกียรติยศ ชื่อเสียงรวมถึงการเป็นคนมีสุขภาพที่ดี แต่สิ่งที่มีมนุษย์แสวงหาดังกล่าวจะเป็นผลดี มีประโยชน์ต่อบุคคลผู้เป็นเจ้าของมันก็ต่อเมื่อเขาใช้ชีวิตจะใช้และจัดการกับมัน ยกตัวอย่างเช่นผู้ปกครองเมื่อมีอำนาจหากสามารถควบคุมใช้มันไปในทางที่เป็นประโยชน์กับประชาชน ก็จะได้รับคำสรรเสริญแต่หากใช้อำนาจไปในทางที่ชั่วร้ายก็จะ

กลายเป็นทฤษฎี ขณะที่ความแตกต่างระหว่างผู้ปกครองที่ดีและไม่ดีมาจากการมีความรู้ การรู้จักควบคุมตัวเอง และความยุติธรรมซึ่งคุณสมบัตินี้ดังกล่าวยุเครติสให้คุณค่าว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญเพื่อที่จะปฏิบัติภารกิจดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จบุคคลผู้นั้นจะต้องมีความรู้ หรือปัญญา (wisdom or phronesis) ในการจะใช้คุณธรรมที่ตัวเองมีอยู่ให้เกิดประโยชน์และความสุขตามมา แต่ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลผู้นั้นถือครองสิ่งที่ตัวเองแสวงหามาได้ โดยไม่มีความรู้หรือคุณธรรมคอยเป็นตัวกำกับอยู่ ผลลัพธ์ของมันจะออกมาในด้านร้ายมากกว่าด้านดี ประเด็นดังกล่าวยุเครติสได้พิสูจน์เอาไว้ใน Gorgias ว่า "ไม่มีบุคคลใดตั้งใจกระทำผิด และการกระทำที่ทั้งหลายมาจากความไม่ตั้งใจ" (Gorgias, 1971:509d-e) เพราะฉะนั้นพฤติกรรมและการกระทำที่ผิดพลาดจึงเกิดมาจากความโง่เขลาเบาปัญญา (ignorance) ของบุคคลผู้นั้น การศึกษาและปลูกฝังเพื่อทำให้จิตวิญญาณของบุคคลผู้นั้นมีความรู้ก็คือการเยียวยาแก้ไขความโง่เขลาเบาปัญญา สร้างความรู้เกี่ยวกับจิตวิญญาณ (self-knowledge) และการควบคุมจิตวิญญาณ (self-ruling) ที่จะทำให้บุคคลผู้นั้นบรรลุถึงความมีตัวตนที่แท้จริง (true self)

การจัดระเบียบขึ้นมาใหม่ให้กับจิตวิญญาณ โดยกำหนดคุณค่าและความสำคัญแก่ "จิตวิญญาณอยู่เหนือร่างกาย" (mind over body) จากผลงานของยุเครติส หรือดำเนินอยู่ภายใต้ลักษณะที่ให้จิตวิญญาณเป็นนาย ร่างกายเป็นบ่าวไพร่ หรือเปรียบเทียบในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนายช่างกับเครื่องมือ ที่ต้องการการเรียนรู้ถึงวิธีการที่จะนำมาใช้ในทางที่ถูกต้องจึงจะได้ประสิทธิผลอันพึงพอใจออกมา (Gorgias, 1971:513c-d) การที่ต้องให้ความสนใจและความสำคัญกับการดูแลจิตวิญญาณเนื่องมาจากจิตวิญญาณในฐานะเป็นที่ตั้งของเหตุผลและปัญญา เพราะฉะนั้นการดูแลจิตวิญญาณนอกจากจะเป็นการแสวงหาความรู้และความจริงแล้ว การดูแลจิตวิญญาณยังเชื่อมโยงกับการดูแลเรื่องความยุติธรรม (caring for justice) โดยยุเครติสเชื่อมั่นว่าความยุติธรรมคือสาระสำคัญของจิตวิญญาณที่สมบูรณ์และชีวิตที่ดีมีความสุข (Gorgias, 1971:470d, 478c-d) เจกเช่นเดียวกับสุขภาพที่ดี ไม่โดนรังควานจากโรคภัยไข้เจ็บถือเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับร่างกาย ส่วนชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลผู้นั้นจะเชื่อมความหมายลงเมื่อใดที่จิตวิญญาณของเขาต้องปนเปื้อนกับความอยุติธรรม (Crito, 1977: 47d-48a) ซึ่งสิ่งดังกล่าวกระทำไปในลักษณะที่ปรับเปลี่ยนทิศทาง (redirection) การเคลื่อนที่ของจิตวิญญาณมนุษย์กันเสียใหม่ คือแทนที่จะปล่อยให้มันเคลื่อนไหวไปในแบบเสรี หรือเพียงพิจารณามันใน

---

* อย่างไรก็ตามใน Hippias Minor โยเครติสได้แสดงทัศนคติที่ขัดแย้งกัน โดยถึงการกระทำผิดที่ตั้งใจไว้แล้วนั้นดีกว่าไม่ตั้งใจเอาไว้ (Hippias Minor, 1987:372a-b)

ลักษณะเป็นพลังทำให้มนุษย์เคลื่อนไหวมีชีวิตตามจารีตแบบโฮเมอร์ การปรับทิศทางเคลื่อนที่จิตวิญญาณของโสเครตีสเสียใหม่นี้กระทำอยู่ภายใต้การเคลื่อนไหวอย่างมีระเบียบกฎเกณฑ์ และตั้งเป้าหมายมุ่งไปสู่สิ่งที่ประเสริฐกว่า (Patocka, 2002:109)

เพลโต : ในฐานะสถาปนิกทางจิตวิญญาณ

หากจะกล่าวว่โสเครตีสเป็นนักปราชญ์ผู้ที่ได้นำคบเพลิงแห่งการดูแลจิตวิญญาณมาจุดให้กับชีวิตของชาวเอเธนส์ และในระยะเวลาต่อมาสาาาศึกษยอย่างเพลโตได้รับการสืบทอด โดยทำการขยายแนวคิดการดูแลจิตวิญญาณออกไปสู่ปริมณฑลสาธารณะอันเป็นปริมณฑลทางการเมือง ในลักษณะการทำให้ผู้คนหันมาพิจารณาสนใจตั้งคำถาม กระทำการตรวจสอบและดูแลจิตวิญญาณของตัวเองไปพร้อมกับสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆในสังคมการเมือง ซึ่งการนำเสนอสิ่งดังกล่าวของทั้งโสเครตีสและเพลโตถือได้ว่าเป็นการสถาปนาของปรัชญาการเมือง (Wolin, 1960: 30) และนับเป็นการเปลี่ยนแนวความคิดของมนุษย์ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณที่ไม่มีวันกลับมาเหมือนเดิมได้อีกต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณได้ปรากฏอยู่ในงานเขียนเล่มต่างๆของเพลโต ที่สร้างคำอธิบายในลักษณะของการให้คุณค่า มุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่ตัวจิตวิญญาณในฐานะที่ได้ประกอบขึ้นจากส่วนที่ประเสริฐสูงส่ง (divine part) แต่กลับกันในอีกด้านหนึ่งเป็นส่วนที่ต่ำต้อยและไร้ระเบียบ (lower part) เพลโตกระทำการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจิตวิญญาณ ต่อจากนั้นได้ลงมือขยายออกไปสู่วงกว้างผ่านลักษณะรูปแบบของความสัมพันธ์ที่ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมการเมือง หรือในอีกลักษณะหนึ่งก็คือบ่งบอกถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์ภายใต้กรอบการวิเคราะห์ในเชิงจิตวิทยา จริยธรรมและการเมือง

ใน Phaedo เพลโตเริ่มต้นการแบ่งจิตวิญญาณ (psyche) แยกออกจากร่างกาย (soma) ในลักษณะที่ให้ความสำคัญแก่จิตวิญญาณอยู่เหนือร่างกาย จิตวิญญาณทำการปกครองและควบคุมร่างกาย ในฐานะที่จิตวิญญาณสามารถกระทำกิจกรรมที่มีความสำคัญกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของปัญญาและเหตุผล อันเป็นที่มาของการสร้างระเบียบแบบแผนให้กับการดำรงอยู่ของมนุษย์เกิดความสมดุล จิตวิญญาณจึงเปรียบเสมือนส่วนที่ดีเลิศของมนุษย์ (divine part) เป็น

---

* ฟรีดริช นิตเซ่พิจารณาอิทธิพลแนวคิดในเรื่องจิตวิญญาณและทฤษฎีแบบของเพลโต ส่งอิทธิพลต่อแนวคิดของคริสต์ศาสนาและต่อมา แจน ปาท็อกกา (Jan Patocka) นักปรัชญาชาวเชกและเป็นอีกคนหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับเรื่องของการดูแลจิตวิญญาณ (care of the soul) ก่อบรรลทางความคิดที่สำคัญของชาวยุโรปได้รับมาจากเพลโต

สิ่งที่ยกกระดบทำให้มนุษย์เข้าใกล้และเทียบเคียงกับพระเจ้า ในขณะที่ร่างกายกลับเป็นสิ่งที่ไม่มี ความคงทนถาวร เป็นโลกของรูป รส กลิ่น เสียง การสัมผัสรับรู้ เป็นที่มาของความทุกข์ความ สุข ร่างกายยังเป็นสิ่งที่ไม่เคยหยุดนิ่ง คอยสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุฉะนี้ ร่างกายจึงถูกพิจารณาตัดสินว่าเป็นส่วนที่คอยจู้จี้ เป็นอุปสรรคกีดขวางกันไม่ให้จิตวิญญาณได้ บรรลุและเข้าถึงปัญญาและความรู้ (Phaedo, 1977:66a, 80a) นอกจากนี้ใน Gorgias (493a-b) เพลโตได้กล่าวอุปมาส่วนที่เป็นความปรารถนา (appetite) ความอยาก (desire) ของจิตวิญญาณ ที่ไม่มีการควบคุมความอยากเอาไว้เป็นเสมือนเหยือกใส่น้ำมีรูรั่วตรงกันเหยือก ไม่สามารถที่จะเก็บ น้ำเอาไว้ได้

พัฒนาการในเรื่องจิตวิญญาณของเพลโตเริ่มปรากฏความซับซ้อนและแตงเต็มมากขึ้นใน งานเขียนอย่าง Phaedrus โดยเพลโตแบ่งจิตวิญญาณมนุษย์ออกเป็นสามส่วน หรือ "ไตรลักษณ์จิต" ใช้ เปรียบเทียบกับม้าลากรดสองตัวกับสารถิคนั้ขบรตม้า มีม้าสีขาวตัวแรกเป็นตัวแทนของจิต วิญญาณในส่วนของความกล้าหาญ (courage) ขณะที่ม้าอีกตัวหนึ่งเป็นตัวแทนในส่วนของความ ปรารถนา (appetite) ความอยาก (desire) โดยมีสารถิคนั้ขบรตม้าทำหน้าที่ในฐานะจิตวิญญาณ ส่วนปัญญาและเหตุผล (reason) จะต้องรับผิดชอบเป็นผู้ควบคุมจิตวิญญาณทั้งสองส่วนที่มี สถานะต่ำกว่า (Phaedrus, 1977:246b-c) เนื้อหาของ Phaedrus ในช่วงต่อมาเพลโตได้แยกแยะ จิตวิญญาณกับหน้าที่ความรับผิดชอบเชื่อมโยงมาถึงเรื่องของการประกอบอาชีพ โดยได้แบ่ง ออกเป็นเก้าประเภท ไล่เรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำอันประกอบด้วย (1) นักปรัชญา (2) กษัตริย์ที่ ปกครองประเทศตามหลักนิติธรรมหรืออาจเป็นนักรบผู้ปกครอง (3) นักการเมือง นักธุรกิจและ นักการเงิน (4) นายแพทย์ บุคคลผู้ใช้แรงงาน (5) นักบวช ผู้ประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ (6) กวีและ นายช่างฝีมือ (7) ชาวนาชาวไร่ (8) นักวาดศิลป์ นักปลุกกระดมและสุดท้าย (9) ทหารราชย์ (Phaedrus, 1977:248d-e)

นอกจากนี้ใน the Republic เพลโตได้สร้างแบบจำลองจิตวิญญาณมนุษย์ขึ้นมา (model of mind) เพื่อให้มองเห็นถึงองค์ประกอบของ "ไตรลักษณ์จิต" ประกอบขึ้นด้วยสัตว์สามประเภท โดยประเภทแรกคือมนุษย์ถูกเปรียบเทียบกับจิตวิญญาณในส่วนของเหตุผล สัตว์ชนิดที่สองคือ สิงโตเปรียบเทียบกับจิตวิญญาณในส่วนความกล้าหาญ และสัตว์ประเภทสุดท้ายอันเป็นตัวแทน

---

* เป็นที่น่าสังเกตว่าการจัดอันดับดังกล่าวได้สอดคล้องกับการจัดลำดับความเลื่อมของระบอบการปกครองใน the Republic เล่มที่แปดและเก้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามอาชีพสุดท้ายมีลักษณะที่ตรงกับระบอบประชาธิปไตยและ ระบอบทราชาธิปไตย

ของจิตวิญญาณในส่วนของความปรารถนา (appetite) ความอยาก (desire) เพลโตได้ยกตัวอย่างของ อสูรและสัตว์ร้ายที่มีศีรษะจำนวนมากในเทพปกรณัมกรีกโบราณ อาทิ Chimera, Scylla และ Cerberus อันมีความหมายแสดงให้เห็นถึงการมีจิตวิญญาณที่อัดแน่นไปด้วยความหิวกระหายในเรื่องของกามและอำนาจอยู่ตลอดเวลา (Republic, 2001:588c-d)

ใน Timaeus (69c-73b) ผลงานของเพลโตที่เขียนขึ้นในช่วงหลัง บรรยายส่วนต่างๆของจิตวิญญาณออกมาในลักษณะคล้ายคลึงกับเรื่องของทฤษฎีองค์ประกอบของธาตุ (Organism Theory of State) ที่เป็นแนวคิดทางการเมืองการปกครองของชาวฮินดูโบราณใช้อธิบายระบบวรรณะต่างๆ ทั้งสี่เปรียบเทียบกับอวัยวะต่างๆของพระอิศวร ขณะที่เพลโตอธิบายเปรียบเทียบจิตวิญญาณส่วนของเหตุผลตั้งอยู่ในส่วนศีรษะหรือสมอง จิตวิญญาณส่วนที่เป็นความกล้าหาญตั้งอยู่บริเวณทรวงอกหรือหัวใจ ขณะที่จิตวิญญาณส่วนสุดท้ายคือความปรารถนาตั้งอยู่บริเวณท้องของมนุษย์

บทสนทนาอย่าง Gorgias เพลโตทำการเชื่อมโยงจิตวิญญาณของมนุษย์เข้ากับโลกของการเมืองด้วยการยกตัวอย่างอธิบายถึงการดูแลจิตวิญญาณ (care of the soul) ผ่านวิธีการควบคุมให้อยู่บนฐานคุณธรรมในเรื่องของความพอเหมาะพอควร (temperance) ซึ่งก็คือความสามารถในการปกครองตัวเอง เป็นเจ้านายตัวเอง (self-mastery) มีความหมายเชื่อมโยงเข้ากับศิลปะในการปกครอง (art of government) ที่ได้พูดผ่านโสเครตีสว่า "ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าข้าพเจ้าเป็นหนึ่งในชาวเอเธนส์เพียงไม่กี่คน หรือบางทีอาจจะไม่มีเลยที่ได้ศึกษาศิลปะแห่งการปกครองอันแท้จริง และข้าพเจ้าเป็นมนุษย์เพียงผู้เดียวที่ยังมีชีวิตอยู่ที่ได้นำสิ่งดังกล่าวมาใช้ปฏิบัติ" ซึ่งภารกิจดังกล่าวยังหมายถึงศิลปะการเป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง (art of statesmanship) ก็คือภารกิจการทำให้ "จิตวิญญาณของพลเมืองบรรลุถึงความสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้" (Gorgias, 1971:521d, 464a-b) ซึ่งภารกิจดังกล่าวยังหมายถึงศิลปะการเป็นผู้นำผู้ปกครอง แต่ไม่ลงมือปกครองจริงตามธรรมเนียมปฏิบัติ (nomos)

ภารกิจของผู้ปกครองในลักษณะดังกล่าวยังปรากฏในงานเขียนชิ้นสำคัญทางปรัชญาการเมืองอย่าง the Republic เพลโตกำหนดพันธกิจหลักของผู้ปกครองคือการทำให้พลเมืองทั้งหลายของนครรัฐบรรลุถึงความสุขเท่าที่สามารถจะกระทำให้ได้ (Republic, 2001:420b-c) โดยก่อนที่จะสร้างสิ่งดังกล่าวให้เกิดขึ้นมา เพลโตเรียกร้องให้ผู้ปกครองต้องเป็นบุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ หรือในอีกความหมายหนึ่งก็คือความรู้ในธรรมชาติของจิตวิญญาณ ซึ่งถือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับตัวตนของตัวเอง (self-knowledge) อันมีความหมายถึงการได้รู้จักตัวเองอย่างดีเสียก่อน ด้วยเหตุดังกล่าวความรู้เกี่ยวกับตัวเองจึงเป็นความรู้ที่แยกไม่ออกจากการ

เข้าใจมนุษย์เข้าใจคนอื่น ๆ ไปพร้อมๆ กันด้วย (Republic, 2001:521d) อันจะเป็นจุดเริ่มต้น การเมืองแห่งจิตวิญญาณว่าด้วยความสัมพันธ์และเชื่อมโยงระหว่างจิตวิญญาณ ผู้ปกครองและ ระบบการเมือง

ใน the Republic เพลโตได้อธิบายถึงความรู้ในธรรมชาติจิตวิญญาณมนุษย์ว่า “จิต วิญญาณมนุษย์มีองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ มากกว่าหนึ่งส่วนมาผสมอยู่รวมกัน จิตวิญญาณส่วน แรกคือการเรียนรู้ ส่วนต่อมาคือความรู้สึกในเรื่องศักดิ์ศรีเกียรติยศ และส่วนที่สามคือความ ปรรารถนา ความอยากที่จะเสพอาหาร กามารมณ์และสิ่งต่างๆ ที่ใกล้เคียงกัน” (Republic, 2001:436c-437a) ความแตกต่างจากพื้นฐานที่องค์ประกอบดังกล่าวมีอยู่ มีผลให้เกิดความ ชัดแย้ง ความไม่ประสานลงรอยในจิตวิญญาณมนุษย์ขึ้นมา การสร้างและทำให้เกิดจิตวิญญาณที่ มีเอกภาพ มีความประสานสอดคล้อง ปราศจากความขัดแย้งระหว่างส่วนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนที่เป็นความปรารถนา ความต้องการ ที่ต้องอยู่ภายใต้การดูแลและควบคุมจากส่วนที่เป็น ปัญญาและเหตุผล เพลโตถือเป็นหัวใจอันสำคัญในการที่ทำให้มนุษย์ผู้นั้นสามารถเป็นนายเหนือ ตัวเอง หรือปกครองตัวเองได้ซึ่งก็คือส่วนต่างๆ ของจิตวิญญาณจะต้องอยู่ภายใต้แอกของเหตุผล และสติปัญญาเท่านั้น (Taylor, 1989:116)

เพื่อที่จะเข้าใจธรรมชาติของจิตวิญญาณมนุษย์ เพลโตอธิบายความขัดแย้งในจิต วิญญาณมนุษย์ที่เกิดมาจากส่วนต่างๆ ผ่านแนวคิดที่ว่าด้วย “metaxy”^{**} ในฐานะที่จิตวิญญาณมี

* ใน Phaedrus (270a-d) ความหมายในความรู้เกี่ยวกับตัวตนของตัวเองนอกเหนือไปจากความเข้าใจตัวเองใน ฐานะองค์รวม (a whole person) การเข้าใจจิตวิญญาณของตัวเอง (my soul) และจิตวิญญาณในฐานะจิตวิญญาณ ที่เป็นสากล (cosmic soul) ซึ่งความหมายในความรู้เกี่ยวกับตัวตนของตัวเองดังกล่าวเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับความ รู้ ในโลกของแบบ (knowledge of Ideas) นอกจากการเชื่อมโยงในข้างต้นแล้วความรู้เกี่ยวกับตัวตนของตัวเองยัง เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียกว่า บุคลิกลักษณะ (character) ความทรงจำ (recollection) ระหว่างมนุษย์กับ โลก ภายนอก (โปรดดู Charles L. Griswold, Self-Knowledge in Plato's Phaedrus.(New Haven:Yale University Press, 1986).,pp.3-4.)

** metaxy หรือ metaxu มีความหมายเท่ากับคำว่าระหว่างกลาง (between) และตัวกลาง (intermediaries) มี ความสำคัญในฐานะเป็นตัวกลางหรือฝ่ายที่สามที่มาประสาน ทำให้ความขัดแย้งมีข้อยุติสามารถหาทางออกและ ความสมดุลเกิดขึ้นกับจิตวิญญาณ (โปรดดู F.E. Peter. Greek Philosophical Terms: A Historical Lexicon. (New York: New York University Press, 1967).,p.47. นอกจากนี้ยังมีคำอธิบายที่กล่าวอ้างถึง Eros ในฐานะ ตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า ทำให้ Eros อยู่ในฐานะกึ่งมนุษย์กึ่งเทพ (daimon) ทางด้าน ไสเครติส เคยนิยามคิวเพอ ๒๐๒๕ ๕ กับสถานะกึ่งมนุษย์กึ่งเทพดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ธรรมชาติของจิตวิญญาณในความเป็น

ธรรมชาติการเคลื่อนไหวในลักษณะแฉ่งตัวไปมาระหว่างเอกภาพกับความไร้ระเบียบ ความสุขกับความเจ็บปวด ความยุติธรรมกับความอยุติธรรม ความประสานกลมกลืนกับความไม่ลงรอยอยู่ตลอดเวลา เพลโตกล่าวถึงการเคลื่อนไหวดังกล่าวว่าจิตวิญญาณสามารถกระทำการเคลื่อนไหวตัวและหยุดนิ่งไปในเวลาเดียวกันได้ อันแสดงให้เห็นว่าจิตวิญญาณกำลังต่อสู้กับกิเลสตัณหาอยู่ (Republic, 2001:436c-437a) ขณะเดียวกันนั้นเพื่อที่จิตวิญญาณจะไม่โดนดึงกระชากไปมาอยู่ระหว่างความปรารถนาอันหลากหลายและไม่มีที่สิ้นสุด หรือตกอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างส่วนที่เป็นความกล้าหาญกับส่วนที่เป็นความปรารถนาและสุดท้ายเพื่อที่จะยุติความขัดแย้งดังกล่าวจำเป็นต้องเกิดสิ่งที่เรียกว่าความรู้ในจิตวิญญาณ ซึ่งผ่านสิ่งที่เรียกว่าการรู้จักตัวเองอันเป็นที่มาของ "metaxy" ในการหาจุดกึ่งกลางหรือการหาคนกลาง ซึ่งก็คือการที่จิตวิญญาณในส่วนที่เป็นเหตุผลและสติปัญญามาทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสิน เป็นส่วนที่นำความสมดุล ความมีเอกภาพ ความประสานสอดคล้องปราศจากความขัดแย้งให้กลับมาสู่จิตวิญญาณ

เพลโตกับการจัดระเบียบให้กับจิตวิญญาณ

เมื่อจิตเป็นนาย กายเป็นปาว

การเมืองของจิตวิญญาณได้เริ่มต้นขึ้นมาจากความกลัวและความไม่ไว้วางใจต่อจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความปรารถนา และความกลัวดังกล่าวทำให้เพลโตเกิดความพยายามทำการปกครองไปพร้อมกับความต้องการควบคุมจิตวิญญาณในส่วนความปรารถนา โดยจิตวิญญาณที่ถูกปกครองด้วยความปรารถนา ถือเป็นวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคม และเพลโตเองพิจารณาว่าการดำเนินชีวิตที่จิตวิญญาณถูกปกครองด้วยความปรารถนา ถือเป็นชีวิตที่ว่างเปล่าและน่าขยะแขยง

Eros มีแรงขับที่จะทำให้มนุษย์ก้าวขึ้นไปถึงขั้นที่ใกล้เคียงกับเหล่าเทพเจ้า แต่ในขณะที่เดียวกันมันก็พร้อมที่จะเป็นแรงฉุดกระชากให้มนุษย์หล่นมาจากสถานะเดิมของตัวเอง ลงไปมีสถานะภาพที่ใกล้เคียงกับสัตว์เครื่องจานได้ (โปรดดู Paul Friedlander. Plato: An Introduction. Translated by Hans Meyerhoff, (New York: Bollingen Foundation Inc, 1969) pp.41-43, 53. และ Bruno Snell. The Discovery of the Mind: In Greek Philosophy and Literature. Translated by T.G. Rosenmeyer, (New York: Dover Publications, Inc:1982) ,p.218.

* มาจากภาษาอังกฤษว่า "for one thing to be at the same time, and with the same part of itself, at rest and in motion."

เพื่อที่มนุษย์จะหลุดพ้นออกไปจากการตกอยู่ใต้การปกครองในลักษณะทรราชย์ของความปรารถนา รวมถึงการจำนนต่อความอยากอันไม่มีที่สิ้นสุด เพลโตในฐานะนายแพทย์แห่งจิตวิญญาณ (Gorgias, 1971:503a-d) ผู้มีความเชื่อมั่นว่าการที่จะทำให้มนุษย์สามารถบรรลุถึงชีวิตที่ดี มีความสุขได้นั้นจิตวิญญาณจะต้องได้รับการช่วยเหลือ ในลักษณะที่ได้รับการปลดปล่อยจากจิตวิญญาณในส่วนเหตุผลและปัญญาก้าวขึ้นมาทำการปกครองเป็นนายเหนือจิตวิญญาณส่วนอื่น (Klosko, 1986:101)

เพลโตทำการอธิบายด้วยการแยกแยะจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความปรารถนาออกมาเป็นสองส่วน อันประกอบด้วยส่วนที่จำเป็น (necessary) ที่สร้างคุณประโยชน์และส่วนที่ไม่จำเป็น (unnecessary) ที่ไม่สร้างคุณประโยชน์ใดๆ ให้กับมนุษย์มีหน้าจ้ำยังสร้างให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ตามมาอีกมากมาย เพลโตยอมรับความสำคัญในส่วนของความปรารถนาที่จำเป็น ในฐานะที่เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการสร้างให้เกิดแรงขับเคลื่อน แรงผลักดัน และแรงกระตุ้นให้มนุษย์ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขณะเดียวกันได้ปฏิเสธพร้อมเป็นปฏิปักษ์กับความปรารถนาที่ไม่จำเป็น ซึ่งเพลโตเชื่อว่ามนุษย์สามารถจะหลีกเลี่ยงและหลุดพ้นจากการถูกควบคุมของความปรารถนาที่ไม่จำเป็นได้หากบุคคลผู้นั้นได้รับการศึกษา การฝึกอบรมที่ดีและถูกต้องมาตั้งแต่อายุน้อย (Republic, 2001:558d-559a) แต่ถ้าหากปล่อยเอาไว้ไม่มีการควบคุมดูแลก็จะเกิดพัฒนาการในลักษณะที่ว่า “ความรุนแรงและความไร้ระเบียบที่มาจากความปรารถนาที่ไม่จำเป็น มีความสามารถที่จะบันดาลให้เกิดความชั่วร้ายทุกชนิดให้เกิดขึ้นมา แต่สำหรับมนุษย์บางคนที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกฎระเบียบ ขณะเดียวกันส่วนของความปรารถนาที่จำเป็นได้ร่วมมือเป็นพันธมิตรกับส่วนที่เป็นปัญญาและเหตุผล ทำให้สามารถควบคุมและอาจถึงขั้นขจัดความปรารถนาที่ไม่จำเป็นออกไปจนหมดสิ้น ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ไม่สามารถควบคุมความปรารถนาที่ไม่จำเป็นเอาไว้ได้มันก็เติบโตและขยายตัวจนเป็นเจ้านายปกครองบุคคลผู้นั้น (Republic, 2001:571b-c)

เพลโตได้พิสูจน์ว่าความสุขและสุขารมณ์ (happiness and pleasure) ที่ตอบสนองจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความปรารถนาเป็นเพียงแค่การตอบสนองต่อความอยากทางด้านร่างกาย ถือเป็นความต้องการเฉพาะหน้า และการแสวงหาในแบบชั่วคราวชั่วคราว ซึ่งเพลโตได้เปรียบเทียบสิ่งดังกล่าวกับความอยากอาหาร อาการกระหายน้ำที่เกิดกับร่างกายของมนุษย์เฉกเช่นเดียวกันกับเมื่อเกิดอาการคันที่ต้องรักษาด้วยการเกา (Gorgias, 1971:494a-c) ขณะที่ใน Phaedo เพลโตวิพากษ์ผู้คนส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอย่างมีขอบเขตไปกับการตอบสนองความต้องการของร่างกายว่าเป็นคนโง่เขลา ไม่มีความรู้ที่แท้จริงและเหมาะสม เพราะยึดติดอยู่กับเรื่องของความเชื่อว่าสิ่งที่ตัวเองแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องและมีความจำเป็นต่อชีวิตจริงๆ

(Phaedo, 1977:83d) คำอธิบายในลักษณะเดียวกันนี้ยังปรากฏอยู่ใน the Republic เพลโตเปรียบเทียบผู้คนส่วนใหญ่ของสังคมที่ไม่เคยสัมผัสรับรู้กับภูมิปัญญาความเลิศล้ำของมนุษย์ว่าเหมือนฝูงวัวที่สายตาก็มองไปยังพื้นดินและติดอยู่กับรางหญ้าหญ้าที่ตัวเองต้องการบริโภคเท่านั้น (Republic, 2001:586a-c)

ใน the Republic เพลโตได้เดินทางมาถึงข้อสรุปว่าการดูแลจิตวิญญาณ (care of the soul) มีความสำคัญอยู่เหนือกว่าการดูแลร่างกาย (care of the body) เพื่อพิสูจน์ข้อเสนอดังกล่าว เพลโตได้อธิบายด้วยการจัดแบ่งความสุขออกมาเป็นสามประเภทเรียงลำดับจากน้อยที่สุดขึ้นไปหามากที่สุด โดยเริ่มต้นจากความสุที่มนุษย์ได้รับจากการตอบสนองของความอยาก ความต้องการทางด้านร่างกาย (bodily happiness) ถัดขึ้นมาจากความสุดังกล่าวก็คือความสุจากการที่มนุษย์ผู้นั้นมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรง เป็นบุคคลมีร่างกายที่ปราศจากความเจ็บปวดและป่วยไข้ด้วยโรคต่างๆ (relief from pain) ส่วนความสุในขั้นสุดท้ายซึ่งถือเป็นขั้นสูงสุดก็คือความสุที่เกิดขึ้นมาจากการมีปัญญาและเหตุผลที่จะได้มาซึ่งความรู้ และความเข้าใจในความจริงหรือโลกของแบบ (Idea of Form) ที่เพลโตยกย่องให้ความสำคัญเป็นคุณสมบัติหลักในความเลิศเลอของมนุษย์ (human excellence) (Republic, 2001:583c-585b)

จิตวิญญาณที่ถูกปกครองจากความปรารถนา นอกจากจะถูกพิจารณาว่าอยู่ห่างไกลจากความยุติธรรมแล้วยังปรากฏเป็นจิตวิญญาณที่ต้องเผชิญหน้ากับความทุกข์ ความขัดแย้ง สร้างให้เกิดการแตกแยกเป็นกลุ่มก้อนขึ้นมา เพลโตได้อธิบายความบกพร่องของจิตวิญญาณดังกล่าวผ่านตัวอย่างจิตวิญญาณของเหล่าคนาชน ที่รุ่มรวยตั้งเป้าหมายไปกับการแสวงหาเงินทอง ความร่ำรวยมั่งคั่งทางด้านวัตถุเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการอยากได้ไว้ในครอบครอง แต่การได้มาซึ่งเงินทองเพลโตพิจารณาว่าเป็นเพียงการบรรเทาเบาบางความต้องการ ความปรารถนาอันมีอยู่ไม่สิ้นสุดของเหล่าคนาชน ในทางกลับกันหากไม่สามารถหาเงินทองมาสะสมเก็บเอาไว้ก็จะเกิดความทุกข์เกิดขึ้นมา หรือในอีกนัยหนึ่งนั้นเพลโตเชื่อว่าจิตวิญญาณของเหล่าคนาชนดำเนินอยู่ภายใต้วัฏจักรของความอยากสลับกลับไปมากับการบรรเทาความอยาก

เพลโตอธิบายให้เห็นถึงจิตวิญญาณที่ถูกความปรารถนาปกครอง มีความแตกต่างและตรงกันข้ามกับจิตวิญญาณของนักปรัชญา ที่ใช้เหตุผลและปัญญาเป็นส่วนชี้นำและปกครองที่จะนำมาถึงความยุติธรรมและความสุขเอาไว้ว่า "ถ้าจิตวิญญาณทั้งหมดของมนุษย์ปฏิบัติตาม โดยไม่

เพลโตตัดสินว่าระบอบคณาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตยและระบอบทรราชย์ เป็นระบอบการปกครองที่เสื่อมและอยู่ห่างจากความยุติธรรม เนื่องจากระบอบการปกครองและจิตวิญญาณของผู้ปกครองอยู่ภายใต้การปกครอง การชี้นำของความปรารถนา

กระด้างกระเดื่องต่อส่วนที่รักในปัญญาและเหตุผล ความขัดแย้งภายในก็ไม่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันจิตวิญญาณแต่ละส่วนก็มีความสุขจากการทำหน้าที่ของตัวเองไป" (Republic, 2001:587a) นอกจากนี้เพลโตได้ยกตัวอย่างถึงชีวิตของนักปราชญ์ว่าเป็นชีวิตที่มีคุณค่าอยู่ในตัวมันเอง (รวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ) เนื่องจากสาเหตุที่ว่า "เรากล่าวได้ว่าสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง สิ่งที่มีอมตะและสิ่งที่เป็นสัจจะ คือสิ่งที่นักปราชญ์ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ สิ่งที่ได้กล่าวมานั้นคือสิ่งที่นักปราชญ์กระทำการเสาะแสวงหา อันเป็นการเสาะแสวงหาที่มีคุณค่า มีความสูงส่งกว่าการเสาะแสวงหาของผู้พิทักษ์และเหล่าสามัญชน" (Republic, 2001:583a) ดังนั้นจิตวิญญาณที่มีความสุขและความยุติธรรม เกิดมาจากความมีสมดุลและความประสานกลมกลืนกันระหว่างจิตวิญญาณทั้งสามส่วน ได้ปฏิบัติหน้าที่ ในลักษณะที่รู้หน้าที่ของตัวเอง โดยไม่ไปก้าวก้าหน้าที่ของส่วนอื่น และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับส่วนที่เป็นความปรารถนาจะต้องถูกควบคุม ด้วยการสร้างให้เกิดความพอดีขึ้นมา (moderation) ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ไม่สามารถปกครองความปรารถนาของตัวเองได้มีแนวโน้ม ที่จ้องจะทำลายและละเมิดผลประโยชน์ของผู้อื่นในสังคม เพราะฉะนั้นความปรารถนาที่มากเกินไป (pleonexia) เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความอยุติธรรม เพราะความต้องการที่มีมากกว่าที่ตัวเขาผู้นั้นควรจะได้ ทำให้ต้องไปแย่งชิงเอามาจากผู้อื่น (Klosko, 1986:107)

เพลโตกับความพยายามในการสถาปนา

การเมืองแห่งจิตวิญญาณ

ในตอนท้ายของ the Republic เพลโตกล่าวถึงความปรารถนาของตัวเองว่าต้องการที่จะสถาปนาความยุติธรรมเกิดขึ้นกับจิตวิญญาณมนุษย์และนครรัฐ (Republic, 2001:592) ความต้องการในสิ่งดังกล่าวทำให้เพลโตมีความพยายามที่จะออกแบบสร้างให้นครรัฐหรือเมืองอยู่ในลักษณะของจริยสังคม (ethical society) อธิบายผ่านความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณกับนครรัฐที่ประกอบขึ้นด้วยมนุษย์ ขณะเดียวกันมนุษย์แต่ละบุคคลมีจิตวิญญาณที่เรียกว่า "ไตรลักษณ์จิต" (tri-partite soul) เพลโตเรียกนครรัฐว่าเป็นจิตวิญญาณที่ขยายใหญ่ (soul writ large) โดยให้เหตุผลว่าการมองเข้าไปยังสิ่งที่มีขนาดใหญ่กว่าย่อมทำให้มองเห็นสิ่งต่างๆที่ต้องการศึกษาได้ง่ายกว่า มีความชัดเจนมากกว่าที่จะมองไปยังสิ่งที่มีขนาดเล็กก่อน (Republic, 2001:368d)

ดังนั้นเมืองหรือนครรัฐกับมนุษย์แต่ละคนนั้นจึงมีส่วนประกอบที่เหมือนกัน มีความแตกต่างกันที่ด้านของขนาดและปริมาณเท่านั้น (Pradeau, 2002:44) กล่าวคือนครรัฐประกอบขึ้นด้วยประชากรสามชนชั้น คือชนชั้นปราชญ์ หรือผู้ปกครอง (ruler) ชนชั้นผู้พิทักษ์ (guardian) ทำหน้าที่ป้องกันและรักษานครรัฐ และชนชั้นผู้ผลิต ทำการพาณิชย์ และเกษตรกรรม ที่เพลโตได้

อธิบายผ่านเรื่องราวทาง “เทพปกรณัมว่าด้วยโลหะธาตุ” (myth of metal) ว่า “พวกเราทั้งหลายในนครรัฐเมื่อพระเจ้าสร้างเราขึ้นมา พระองค์ทรงใช้ส่วนผสมของทองคำอันมีค่ามากที่สุดในการสร้างบุคคลผู้จะทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง พระองค์ใช้เงินสร้างบุคคลผู้จะทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ และเหล็กกับทองแดงสำหรับการสร้างชาวนาและช่างฝีมือ” (Republic, 2001:415a-b)

ขณะเดียวกันหากพิจารณาไปยังความเป็น “ไตรลักษณ์จิต” ภายในตัวมนุษย์แต่ละคน ประกอบขึ้นด้วยส่วนของการรักในปัญญาความรู้ ส่วนของความกล้าหาญที่รักในความมีเกียรติยศชื่อเสียงและส่วนที่รักในความปรารถนาและกามสุข (Republic, 2001:441c) ดังนั้นการนำนครรัฐมาเปรียบเทียบกับจิตวิญญาณมนุษย์ เปรียบเสมือนกับการนำเอาไม้สองชิ้นมาประกบกันเพื่อที่จะได้เกิดประกายของความยุติธรรมขึ้นมา (Republic, 2001:435a) ซึ่งเพลโตมีความเชื่อมั่นว่าศิลปะแห่งการปกครองเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกมาจากศิลปะแห่งการควบคุมและดูแลจิตวิญญาณได้ (Thiele, 1990:52)

ใน the Republic เพลโตนำเสนอความคิดในเรื่องความยุติธรรม (justice) สามารถบังเกิดขึ้นมากับนครรัฐได้ ก็ต่อเมื่อชนชั้นต่างๆที่เป็นพลเมืองของนครรัฐมีวินัยพร้อมปฏิบัติหน้าที่ของตนเองบน “หลักการความชำนาญเฉพาะด้าน” (principle of specialization) ลงมือปฏิบัติอาชีพและการทำงานที่ตัวเองมีความสามารถและความถนัดมากกว่าผู้อื่น (one man, one art) ตัวอย่างเช่นชนชั้นผู้ปกครองก็ทำการปกครองบริหารบ้านเมือง โดยมีชนชั้นผู้พิทักษ์เข้ามาร่วมเป็นพันธมิตรคอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายควบคุมดูแลให้บ้านเมืองเกิดความสงบเรียบร้อยคอยป้องกันนครรัฐจากการรุกรานของศัตรูภายนอก ส่วนชนชั้นผู้ผลิตก็รับหน้าที่ทำการผลิตสินค้า

* 'If we look at the two side by side, perhaps we can get a spark from them. Like rubbing dry sticks together. If that makes justice appear, we shall have confirmed it to our satisfaction.'

** เคเธอริน ซูเคอร์ท (Catherine Zuckert) ตั้งข้อสังเกตว่าเพลโตได้เปลี่ยนแนวคิดในเรื่องความยุติธรรม (justice or dike) จากความหมายก่อนหน้าที่ใช้อธิบายความเป็นระเบียบแบบแผนในจักรวาลและธรรมชาติ เปลี่ยนแปลงมาสู่แนวคิดในเชิงศีลธรรม โดยพิจารณาว่าความยุติธรรมจะบังเกิดขึ้นเมื่อนักปราชญ์ก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง ด้วยเหตุผลรองรับที่ว่านักปราชญ์มีจิตวิญญาณที่ได้รับการฝึกฝนจนสามารถเข้าถึงความจริงและแบบอันสูงสุดได้ (โปรดดู Catherine H. Zuckert. Postmodern Platos: Nietzsche, Heidegger, Gadamer, Strauss, Derrida. (Chicago: The University of Chicago Press, 1996) ..p. 50. ขณะที่เพลโตกล่าวถึงบทลงโทษอันรุนแรงที่สุดสำหรับนักปราชญ์ หรือบุคคลผู้มีความเหมาะสมจะเป็นผู้ปกครองแต่ไม่ยอมทำหน้าที่ดังกล่าว นำมาสู่การถูกปกครองโดยคนที่ด้อยกว่าและเลวกว่า (Republic, 2001:347c)

เพื่อเลี้ยงปากท้องของผู้คน แต่ถ้าหากบุคคลแต่ละคน หรือชนชั้นในนครรัฐปฏิเสธที่จะทำหน้าที่การทำงานและอาชีพที่ตัวเองมีทักษะความสามารถและได้รับมอบหมายมา เริ่มที่จะไปยุ่งเกี่ยวหรือก้าวก่ายการทำหน้าที่ของผู้อื่นและชนชั้นอื่น ความยุติธรรมก็จะบังเกิดขึ้น เพลโตอธิบายสภาวะดังกล่าวเอาไว้ว่า "ความยุติธรรม คือภาพของสงครามกลางเมืองระหว่างจิตวิญญาณทั้งสามส่วน ถือกำเนิดจากการปฏิเสธที่จะทำหน้าที่ที่ตัวเองมีความถนัดตามธรรมชาติ ชอบเข้าไปแจ้ก็เจ้าการยุ่งเกี่ยวกับการงานหน้าที่ของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ถูกปกครองที่ไม่มีความสามารถ และความรู้ใดๆ เกิดความอยากที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง ความไม่อยู่ภายใต้ระเบียบ พฤติกรรมที่ออกนอกกลุ่มนอกทางของจิตวิญญาณทั้งสามส่วนคือที่มาของความยุติธรรม ความไร้วินัย ความซึ่ซลาดตาขาว ความโง่เขลาเบาปัญญาและความชั่วร้ายสารพัดรูปแบบ" (Republic, 2001:444b-c)

เพลโตอธิบายสภาวะของความวุ่นวายและสงครามกลางเมือง (stasis) ระหว่างจิตวิญญาณทั้งสามส่วนผ่านระบอบประชาธิปไตย ที่ถูกจัดลำดับให้เป็นระบอบการปกครองที่เสื่อมปราศจากความยุติธรรม อยู่ห่างไกลจากระบอบการปกครองที่สมบูรณ์แบบ โดยต้นกำเนิดของระบอบประชาธิปไตยมาจากการที่ชนชั้นผู้ผลิตและชนชั้นล่างที่มีจำนวนมากของนครรัฐเกิดความคิดไม่เชื่อฟังชนชั้นผู้ปกครองภายใต้ระบอบการปกครองแบบคณาธิปไตยอีกต่อไป จึงลงมือกระทำการโค่นล้มและยึดอำนาจจากชนชั้นผู้ปกครองมาแจกจ่ายอยู่ในการครอบครองแก่คนจำนวนมากของสังคม ที่ไม่มีทักษะความรู้และความสามารถใดๆ ในเรื่องการปกครอง นอกจากเรื่องของอำนาจทางการเมืองแล้ว ระบอบประชาธิปไตยยังทำการแจกจ่ายความมีเสรีภาพ ความเสมอภาคให้แก่สมาชิกอย่างเท่าเทียมและไม่มีข้อจำกัดใดๆ มีผลให้ผู้คนในระบอบประชาธิปไตยไม่ต้องทำหน้าที่ที่ตัวเองมีทักษะความถนัด ผู้คนภายใต้ระบอบประชาธิปไตยสามารถประพฤติตัวตามความอยากและความชอบ ออกแบบชีวิตไปตามจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความปรารถนาจะขึ้นไป ขณะที่ความไร้เอกภาพ และขาดระเบียบแบบแผนของผู้คนดังกล่าว ทำให้ระบอบการปกครองเขยิบเข้าใกล้สภาพความเป็นอนาธิปไตย (Republic, 2001:558a-c) ดังนั้นเพลโตพิจารณาตัดสินว่าระบอบประชาธิปไตย เป็นตัวอย่างระบอบการปกครองที่มีความยุติธรรม สร้างความวุ่นวาย นอกจากนี้ยังเป็นระบอบการปกครองที่ปูทางให้เกิดระบอบทรราชย์ ที่จะเป็นผู้ปกครองและสร้างระบอบการปกครองที่เลวร้ายและเสื่อมที่สุดให้เกิดขึ้นมา

นอกจากนั้นเพลโตเปรียบเทียบความยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับนครรัฐว่า มีสภาพ ไม่แตกต่างไปจากร่างกายมนุษย์ที่โดนทำลายให้เสียความสมดุล เกิด โรคภัยไข้เจ็บขึ้นมา กลายเป็นชีวิตที่ไม่มีคุณค่าถึงแม้ว่าเจ้าของร่างกายนั้นจะเปรียบพร้อมไปด้วยทรัพย์สินเงินทองและอำนาจอยู่ในมือก็ตาม (Republic, 2001:445b)

ก่อนที่ระบอบประชาธิปไตยจะได้ถือกำเนิดขึ้นมานั้น ระบอบการปกครองที่มีมาก่อนหน้าได้แก่ระบอบคณาธิปไตย ซึ่งถือเป็นระบอบการปกครองที่เหล่าผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญแก่จิตวิญญาณในส่วนที่เป็นเหตุผลและสติปัญญา การละทิ้งไม่ให้ความสนใจแก่การแสวงหาความรู้ทำให้จิตวิญญาณของผู้ปกครองในระบอบคณาธิปไตย กลายสภาพมาเป็นระบอบการปกครองระบอบแรกที่เกิดจิตวิญญาณของผู้ปกครอง ถูกครอบครองและปกครองโดยจิตวิญญาณในส่วนความปรารถนาอย่างเต็มรูปแบบ ทำให้การบริหารบ้านเมืองมุ่งเน้นแต่เรื่องของ การแสวงหาเงินทอง สะสมความร่ำรวยมั่งคั่งทางด้านวัตถุ ให้ความสนใจกับเรื่องราวที่เป็นรูปธรรมเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณถูกตัดสินว่าเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่สามารถนำมาสร้างให้เกิดประโยชน์ การปกครองได้มุ่งไปยังเรื่องของ การหาเงินทอง และผลประโยชน์เฉพาะหน้าที่ดำเนินไปพร้อมๆ กับช่วยเหลือเกื้อหนุนแก่ครอบครัว เหล่าพรรคพวกเพื่อนฝูงของเหล่าผู้ปกครองเอง ทำให้นครรัฐตกอยู่ในสภาพแบ่งแยกออกเป็นสองนคร ระหว่างเหล่าคนรวยกับคนจน ที่ยุติลงด้วยภาพของสงครามกลางเมืองที่เหล่าผู้ปกครองผู้มีความร่ำรวยมั่งคั่งถูกโค่นล้มให้ลงจากอำนาจโดยน้ำมือของคนจนจำนวนมาก

ระบอบการปกครองที่มีนักปราชญ์ในฐานะเป็นผู้ปกครอง ได้รับการยอมรับจากเพลโตว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด เนื่องจากกษัตริย์นักปราชญ์ทำการปกครองด้วยเหตุผลและสติปัญญา มีคุณธรรม พร้อมความรู้อันแท้จริงในโลกของแบบ บริหารปกครองบ้านเมืองโดยมีเป้าหมายมุ่งไปยังการทำให้เกิดความดี ความสุข ที่ไม่กระจุกตัวอยู่แต่กับตัวของผู้ปกครองและพรรคพวกเพื่อนฝูง แต่กระจายให้กับผู้คนทั่วทั้งนครรัฐ ในทางกลับกันหากผู้ปกครองบริหารจัดการบ้านเมืองโดยขาดเหตุผลและสติปัญญาเป็นส่วนนำ การปกครองนครรัฐที่ให้ความสำคัญ ความต้องการของตัวผู้ปกครองเองมาเป็นที่ตั้งทำให้เกิดระบอบการปกครองที่ขาดความยุติธรรมขึ้นมา ยกตัวอย่างเช่นระบอบคณาธิปไตย อันนับได้ว่าเป็นระบอบการปกครองที่เอื้ออำนวยและสร้างประโยชน์ให้กับบุคคลที่มีความร่ำรวยเฉพาะกลุ่ม เช่นเดียวกันกับระบอบประชาธิปไตยที่มีความเอื้ออาทรกับเหล่าคนจน หรือเฉพาะกับชนชั้นล่างเท่านั้น (Annas, 2003:32-35)

การที่จะทำให้จิตวิญญาณมนุษย์เกิดความเป็นรูปแบบมีระเบียบแบบแผน ความสมดุลระหว่างส่วนต่างๆและบังเกิดเป็นความยุติธรรมขึ้นมา เพลโตแนะนำให้กระทำผ่านการศึกษาและอบรมด้วยการปลูกฝังสิ่งดังกล่าวกันตั้งแต่วัยเด็กด้วยเหตุผลที่ว่า "...สำหรับการปกครองเยาวชนของเรานั้น จะไม่อนุญาตให้มีเสรีภาพจนกว่าจะทำการสถาปนาระบอบการปกครองอันยุติธรรมให้เกิดขึ้นภายในจิตวิญญาณเสียก่อน โดยเราจะใช้ส่วนที่ดีที่สุดที่มีอยู่เลี้ยงดูอบรม ทำให้ส่วนที่ดีที่สุดเกิดขึ้นมากับเยาวชน หลังจากนั้นเราจึงจะปล่อยให้เขามีเสรีภาพ" (Republic, 2001:591a) ดังนั้นการปลูกฝังความเป็นระเบียบแบบแผนเพื่อสร้างความเป็นธรรมขึ้นกับจิต

วิญญาณของเขาวน ที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครองเมื่อผ่านการฝึกฝนและทดสอบ ถือได้ว่าเป็น การดูแลจิตวิญญาณสร้างให้เป็น “ผู้กระทำการทางศีลธรรม” (moral agent) ที่จะมีสำนึกความ รับผิดชอบ มีส่วนที่เป็นเหตุผลและสติปัญญาเอาไว้คอยห้ามปรามดักเตือนอยู่ตลอดเวลา (Irwin, 1995:284)

กระบวนการเลี้ยงดูอบรม รวมไปถึงให้การศึกษาย่างถูกวิธีนับว่าเป็นการปลูกฝังให้มนุษย์ เป็น “ผู้กระทำการทางศีลธรรม” ได้ถูกส่งผ่านมาทางจิตวิญญาณของผู้คนภายใต้ระบอบการ ปกครองต่างๆ อาทิระบอบพลาธิปไตยที่การอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กได้ปลูกฝังให้จิตวิญญาณมีความ กล้าหาญ ให้คุณค่าและยกย่องเรื่องของความมีเกียรติยศและชื่อเสียงที่ได้มาจากการอุทิศตัวรับใช้ สังคม ขณะที่จิตวิญญาณภายใต้ระบอบคณาธิปไตยผ่านการอบรมเลี้ยงดูให้คำนึงถึงแต่เรื่องของ การหาเลี้ยงชีพ แสวงหาผลประโยชน์ทางวัตถุ มีจิตวิญญาณที่ต้องคิดคำนวณไปพร้อมกับการ แสวงหาผลประโยชน์สูงสุดจากการตัดสินใจ (rational choice) และระบอบประชาธิปไตยที่มีการ ปกครองโดยปราศจากการบังคับ นับเป็นการบ่มเพาะจิตสำนึกในเรื่องเสรีภาพ (freedom) ให้เกิด ขึ้นกับจิตวิญญาณของผู้คน

เพลโตเชื่อมั่นว่าระบอบการปกครองที่ยุติธรรมมีได้เพียงหนึ่งเดียว ก็คือระบอบการ ปกครองที่นักปราชญ์เป็นผู้ปกครอง แต่ระบอบการปกครองที่เสื่อม ถอยห่างจากความยุติธรรมและ มีความชั่วร้าย อันเกิดจากน้ำมือของผู้ปกครองนั้นสามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ ระบอบพลาธิปไตย คณาธิปไตย ประชาธิปไตยและทรราชย์ เจกเช่นกับจิตวิญญาณที่สมบูรณ์ของ มนุษย์สามารถเกิดขึ้นจากการที่จิตวิญญาณในส่วนเหตุผลและปัญญา อยู่ในฐานะเป็นผู้นำ ปกครองส่วนที่เป็นความกล้าหาญและส่วนที่เป็นความปรารถนา โดยใน the Republic เล่มที่เก้า เพลโตได้ยกตัวอย่างระบอบทรราชย์ ในฐานะของการเป็นระบอบการปกครองที่เลวร้ายและมีความเสื่อม ที่สุดขึ้นมาบรรยายว่า สามารถสร้างความเสียหายให้แก่ตัวเองและนครรัฐไปพร้อมๆกัน

ในขณะที่เดียวกันเพลโตอธิบายถึงจิตวิญญาณของทรราชย์ว่า ถูกปกครองในลักษณะ เบ็ดเสร็จเด็ดขาดจากส่วนที่เป็นความปรารถนา ทำให้ชีวิตของทรราชย์ต้องตกอยู่ภายใต้ความเป็น ทาสและเข้ารับใช้ของความปรารถนา ความอยากของตัวเอง ทำให้ทรราชย์เป็นผู้ปกครองที่ไม่รู้จัก กับความเพียงพอในอำนาจ ลาก ยศ คำสรรเสริญใดๆที่นำมาตอบสนอง ดำรงตนอยู่ในสภาพที่ พร้อมจะลงมือทำสิ่งที่ชั่วร้ายและความอยุติธรรมนานาชนิด ให้เกิดขึ้นกับนครรัฐที่ตัวเองเป็น ผู้ปกครองอยู่ เพราะฉะนั้นการที่ต้องตกอยู่ในสภาวะของการดิ้นรนแสวงหาสิ่งต่างๆเพื่อตอบสนอง ความปรารถนา ความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุดของตัวเองทำให้ทรราชย์เป็นมนุษย์ที่ปราศจากซึ่ง ความสุข (Republic, 2001:576c)

การนำเสนอรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสามส่วนของจิตวิญญาณมนุษย์ในลักษณะการมีลำดับชั้นยศสูงต่ำกำหนดเอาไว้ (hierarchy) ดำเนินอยู่ภายใต้บริบทการเมืองแห่งจิตวิญญาณของเพลโต สามารถพิจารณาได้ว่ามาจากฐานคติที่เกิดขึ้นจากความไม่ไว้เนื้อเชื่อใจ (William, 1997:55-56) จึงอาจเรียกขานกันว่าเป็นการเมืองแห่งความไม่ไว้ใจ อันเนื่องมาจากธรรมชาติของจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความกล้าหาญและความปรารถนาถือครองคุณสมบัติ ที่ถือได้ว่าประกอบขึ้นด้วยพลังกำลังความเข้มแข็งในทางกายภาพ สำหรับจิตวิญญาณที่เป็นส่วนความกล้าหาญ ขณะที่จิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความปรารถนานั้นมีความได้เปรียบด้านปริมาณอยู่แล้ว คือมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเพลโตยอมรับว่าจิตวิญญาณในส่วนความปรารถนาเป็นส่วนที่ครอบครองพื้นที่จิตวิญญาณของมนุษย์มากที่สุด โดยธรรมชาติของจิตวิญญาณทั้งสองส่วนมีแนวโน้มที่จะสร้างความไร้ระเบียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตวิญญาณในส่วนความปรารถนาที่ยึดเอาความต้องการของตัวเองเป็นที่ตั้ง ไม่เคยเชื่อฟังหรือให้ความเคารพกฎเกณฑ์ที่ดีจากภายนอก (Strauss, 1964:111) ปรัชญาการณดังกล่าวจะมีผลทำให้จิตวิญญาณสูญเสียความสมดุล ขาดความเป็นเอกภาพได้ตลอดเวลาหากไม่เข้าไปจัดการปกครองและควบคุมสร้างความเป็นระเบียบแบบแผนให้เกิดขึ้น แต่ขณะเดียวกันเพื่อที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครองจิตวิญญาณในส่วนเหตุผลและสติปัญญา ซึ่งอาจจัดได้ว่ามีพลังกำลังความเข้มแข็งและจำนวนที่น้อยกว่า มีความจำเป็นต้องสร้างพันธมิตรร่วมมือกับจิตวิญญาณในส่วนของความกล้าหาญ ที่มีแนวโน้มโดยธรรมชาติในการอดความกล้าหาญที่ตัวเองมีอยู่ไปในทางไม่ถูกไม่ควร (blind courage) ดังนั้นจึงถือเป็นภาระหน้าที่ของการศึกษาอบรมเลี้ยงดูที่ดีและมีความเหมาะสม เพื่อที่จะทำให้จิตวิญญาณในส่วนความกล้าหาญ เกิดความเชื่อฟังประพฤติปฏิบัติตัวอยู่ภายใต้กรอบระเบียบและกฎหมายในฐานะเป็นเครื่องมือในการบริหารปกครองของจิตวิญญาณในส่วนเหตุผลและสติปัญญา (Republic, 2001:412e, 429c) **

* เพลโตเชื่อว่าจิตวิญญาณในส่วนความกล้าหาญ ในฐานะชนชั้นผู้พิทักษ์ จะต้องผ่านการอบรมเลี้ยงดูพร้อมกับได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง จึงจะสามารถทำหน้าที่การเป็นผู้พิทักษ์ที่ดีในลักษณะมีความกล้าหาญต่อศัตรู แต่สภาพเป็นมิตรกับผู้ปกครองและประชาชนของตัวเอง (Republic, 2001:357b-d) แต่ถ้าหากชนชั้นผู้พิทักษ์ผ่านการอบรมเลี้ยงดู และได้รับการศึกษาที่ไม่ถูกต้อง ไม่เพียงพอต่อการจะมาเป็นชนชั้นผู้พิทักษ์ ก็จะเปลี่ยนโฉมหน้าตัวเองกลับกลายมาเป็นชนชั้นผู้ทำลายแทน ขณะที่เพลโตเปรียบเทียบความผิดเพี้ยนที่เกิดขึ้นกับชนชั้นผู้พิทักษ์เอาไว้ว่า เหมือนกับการที่สุนัขเลี้ยงแกะต้องกลายมาเป็นสุนัขป่า (Republic, 2001:416a-b)

** ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าการที่ชนชั้นผู้พิทักษ์มีแนวโน้มที่จะเข้าเป็นพันธมิตรร่วมมือและการตกอยู่ในสถานะการเป็นเพียงเครื่องมือทางการบริหารการปกครองของชนชั้นผู้พิทักษ์มีสาเหตุมาจากเจตนาที่ชนชั้นผู้ปกครองกับชน

การปกครองที่ตั้งอยู่บนฐานคติของการไม่ไว้เนื้อเชื่อใจจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความปรารถนาหรือหากเป็นชนชั้นภายใต้ระบอบการเมืองก็คือชนชั้นผู้ได้ปกครอง ชนชั้นล่าง คนยากจนของสังคมที่จัดได้ว่ามีจำนวนมากที่สุด แต่เนื่องจากในความเป็นจริงไม่อาจปฏิเสธการดำรงอยู่ของผู้คนจำนวนมากเหล่านี้ ดังนั้นการให้ความสำคัญแก่ชนชั้นล่าง คนส่วนใหญ่ของสังคมในลักษณะต้องควบคุมรักษาเอาไว้เพราะฝ่ายผู้ปกครองหรือผู้ที่ป็นนักปราชญ์เองก็ตระหนักเข้าใจดีว่าผู้คนเหล่านี้เป็นฐานและกำลังการผลิตทั้งทางด้านแรงงานและอาหารมาเลี้ยงดูนครรัฐ

การที่นครรัฐไม่สามารถปฏิเสธผู้คนจำนวนมากได้นั้น เจกเซนเดียวกับจิตวิญญาณที่ไม่สามารถปฏิเสธส่วนที่เป็นความปรารถนา ในฐานะที่มันเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความอยากความต้องการ การที่ต้องตกอยู่ในสภาวะที่อาจเรียกได้ว่าจะตัดขาดจากความปรารถนาไปเลยก็ไม่ได้ แต่จะปล่อยให้มียอำนาจเหนือก็มีแต่จะสร้างปัญหาขึ้นมา สำหรับระบอบการปกครองเมื่อต้องยอมรับการมีอยู่ของผู้คนจำนวนมาก ทางออกที่เพลโตเสนออีกก็คือการให้ชนชั้นล่างอยู่ภายใต้การปกครอง การดูแลของชนชั้นผู้ปกครอง ด้วยเหตุผลที่ว่าชนชั้นล่างไม่สามารถจะปกครองตัวเองได้ หากอนุญาตให้มีการปกครองตัวเองผลลัพธ์ที่ตามมาก็คือความขัดแย้ง ความวุ่นวาย หรือกระทำการสถาปนาระบอบการปกครองที่มีความเสื่อมขึ้นมาในนามของระบอบประชาธิปไตย

นอกจากการถูกปกครองโดยส่วนที่เป็นเหตุผลและสติปัญญาแล้ว จิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความกล้าหาญและความปรารถนาจะต้องดูแลควบคุมตัวเอง โดยผ่านการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมข้อที่ว่าด้วย "ความเหมาะสมพอควร" (temperance) (Williams, 1997:57) ในฐานะของการเป็นอุดมการณ์กระทำให้จิตวิญญาณที่ไม่ได้เป็นส่วนเหตุผลและสติปัญญา เกิดความตระหนัก รับบทบาทหน้าที่ของตัวเองเพื่อที่จะได้ใช้ความกล้าหาญ ควบคุมดูแลความปรารถนาที่ตัวเองมีอยู่ไปในทางที่ถูกต้องเพื่อก่อประโยชน์ให้แก่ตัวเองไปพร้อมกับสมาชิกของสังคม

รูปแบบของจิตวิญญาณที่ย่อส่วนดังกล่าวหากนำมาขยายใหญ่เพื่อมองดูความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นต่างๆ ในนครรัฐสามารถพบกับปรากฏการณ์ที่ว่า การบริหารบ้านเมืองให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น เหล่าผู้ปกครองต้องมีทหารและกองทัพ ซึ่งก็คือชนชั้นผู้พิทักษ์คอยให้การสนับสนุนอยู่เป็นเครื่องไม้เครื่องมือในการปกครองและควบคุมดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อย* และที่สำคัญ

ชนผู้พิทักษ์เคยถูกรับเลี้ยงดูให้การศึกษาไปด้วยกันสร้างให้เกิดความสนิทสนมมิตรภาพระหว่างกันขึ้นมา แต่ถูกคัดแยกออกมาในภายหลัง

*หน้าที่อันสำคัญของจิตวิญญาณส่วนความกล้าหาญ หรือชนชั้นผู้พิทักษ์คือการเฝ้ารักษาระบบระเบียบและความมีเอกภาพให้กับทั้งจิตวิญญาณ คอยควบคุมไม่ให้ส่วนที่เป็นความปรารถนาสร้างความวุ่นวาย ที่จะติดตามมาด้วยการเกิดความขัดแย้ง ทางฝ่ายผู้พิทักษ์ทำหน้าที่ปกป้องรักษาดินแดนไม่ให้โดนบุกรุกจากศัตรู หน้าที่ดังกล่าวของ

ต้องคอยระวังไม่ให้ชนชั้นผู้พิทักษ์เกิดความไม่พอใจ ผละออกจากการเป็นพันธมิตรกับเหล่าผู้ปกครอง ที่จะพบเห็นได้บ่อยครั้งในการที่ชนชั้นผู้พิทักษ์เมื่อเกิดความไม่พอใจและขัดแย้งกับฝ่ายผู้ปกครองมักจะดำเนินการ โดยใช้กำลังโค่นล้มอำนาจสถาปนาตัวเองขึ้นเป็นผู้ปกครองที่รู้จักกันภายใต้ระบอบพลาธิปไตย หรือระบอบทหาร (military regime) ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้นชนชั้นผู้ผลิตอันได้แก่ช่างฝีมือ เกษตรกร พ่อค้า ผู้ใช้แรงงานที่ถูกจัดเป็นชนชั้นล่างสามารถทำการลุกฮือขึ้นมายึดอำนาจการปกครอง สถาปนาระบอบการปกครองที่มวลชนเป็นใหญ่ที่เรียกว่าระบอบประชาธิปไตยขึ้นมา

ความมีเอกภาพและความมีระเบียบแบบแผนที่เกิดขึ้นเมื่อส่วนต่างๆ ของจิตวิญญาณ อยู่ภายใต้การปกครองและควบคุมดูแลจากส่วนเหตุผลและปัญญา (unity of soul) สามารถนำมาอธิบายว่าจะส่งผลต่อเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองของระบอบการปกครอง (political stability) โดยที่อำนาจในการบริหารบ้านเมืองและการปกครองที่เริ่มจะเสื่อม ปรากฏให้เห็นภายใต้รูปแบบของการถือครองอำนาจในการบริหารบ้านเมืองและการปกครองที่เริ่มขาดเอกภาพ อำนาจเริ่มกระจุกกระจายตกอยู่ในมือของกลุ่มบุคคล (a few) ดังตัวอย่างของระบอบพลาธิปไตย คณาธิปไตย และติดตามมาด้วยระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจทางการเมืองถูกกระจายให้กับผู้คนจำนวนมาก (many) เป็นระบอบการปกครองที่มีความเสี่ยงสูงต่อความเป็นไปได้ในการเกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมือง หรืออาจกล่าวได้ว่าความไร้เสถียรภาพทางการเมืองเป็นธรรมชาติที่ดำรงอยู่ในระบอบประชาธิปไตย ขณะที่ระบอบทราชาธิปไตยซึ่งรูปลักษณะภายนอกดูเหมือนเป็นการปกครองที่อำนาจการบริหารบ้านเมืองโดนรวบเอาไว้อยู่ในมือของคนเพียงคนเดียว แต่ลึกลงไปในจิตวิญญาณของผู้ปกครองกลับโดนยึดอำนาจทางการเมืองจากจิตวิญญาณในส่วนของความปรารถนา อันมีความต้องการหลากหลายไม่มีที่สิ้นสุด มีผลทำให้ผู้ปกครองขาดเอกภาพและความมีระบบระเบียบทางจิตวิญญาณ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วก็คือผู้ปกครองที่ไม่มีความสามารถที่จะปกครองตัวเองได้

จากแนวความคิดที่ให้พลเมืองแต่ละคนต่างทำหน้าที่ที่ตัวเองมีทักษะความสามารถ (one man, one art) มีความเป็นอิสระภายใต้บทบาทการทำหน้าที่ ที่ตัวเองมีความสามารถและความถนัด (independent) แต่การทำหน้าที่ดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณาในบริบทขององค์รวม (wholeness) มีความหมายมุ่งไปที่การประกอบขึ้นมาเป็นนครรัฐ (McCabe, 1974:264-266) โดย

ชนชั้นผู้พิทักษ์ถูกยกย่องให้ความสำคัญ เนื่องจากต้องคอยควบคุมจัดการกับความปรารถนาตามธรรมชาติและแนวโน้มที่จะไปละเมิด รุกล้ำและทำลายชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นในสังคม

ภายใต้สถานะของการเป็นรูปแบบการปกครอง ความเป็นจิตวิญญาณในส่วนต่างๆจะต้องถูกนำมาหลอมรวมและร้อยรัดเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน (interdependent) อยู่ในลักษณะเกิดความช่วยเหลือพึ่งพาระหว่างกันเพื่อเป้าหมายการสร้างความเป็นเอกภาพ ความมีเสถียรภาพให้เกิดขึ้นกับนครรัฐและระบอบการปกครอง โดยที่ไม่มีการแบ่งแยกออกมาเป็นส่วนต่างๆเหมือนก่อนหน้าที่จะมารวมกัน ทำให้เกิดการสร้างสรรค์เมืองที่มีความยุติธรรม ความเป็นเอกภาพ ที่อาจเรียกได้ว่าเป็น "การเมืองของการอุทิศตนเสียสละ" (politics of sacrifice)

เพลโตเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์การเมืองโดยธรรมชาติ เพื่อที่จะบรรลุถึงความสมบูรณ์มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นสังคมสร้างชุมชนการเมืองขึ้นมาต้องมีการช่วยเหลือในลักษณะของการแบ่งงานกันทำ (Republic, 2001:369b-c) ดังนั้นการการแบ่งงานและชนชั้นทางสังคมการเมืองของเพลโตมีขึ้นเพื่อจัดเตรียมให้มนุษย์สามารถบรรลุถึงความสมบูรณ์ จากการทำหน้าที่ที่ตัวเองมีความถนัด มีความสามารถโดยไม่ไปก้าวล่วงการทำงานของผู้อื่น และโดยการควบคุมดูแลของบุคคลผู้มีความรู้และปัญญา ขณะเดียวกันบุคคลผู้มีปัญญาต้องยกกว่า ความรู้น้อยกว่าก็ต้องให้การสนับสนุน อุปมาได้กับนายช่างคนทำบังเหียนม้าต้องประดิษฐ์มันขึ้นมาอย่างดีเพื่อให้นักขี่ม้าฝีมือดีนำไปใช้ในการแข่งขัน (Averroes, 1974:5)

การที่พลเมืองแต่ละคนลงมือทำหน้าที่ที่ตัวเองได้รับมอบหมายออกมาอย่างสมบูรณ์ไม่ขาดตกบกพร่องแต่อย่างใดนั้น ในตัวของมันเองจะส่งผลให้กับความมีเอกภาพของนครรัฐและระบอบการปกครองโดยอัตโนมัติดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น อย่างไรก็ตามรูปแบบของการเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นมานั้นอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าเป็นเจตจำนงของเพลโตเองหรือไม่ ในความต้องการเชื่อมโยงปริมนทลส่วนตัว (private sphere) เข้ากับปริมนทลสาธารณะ (public sphere) ซึ่งสุดท้ายแล้วมันก็คือการสลายเส้นแบ่งของการดำรงตัวเองในฐานะ "ปัจเจกบุคคล" เข้ามาอยู่ร่วมกับ "ความเป็นพลเมือง" ผู้คนมีความคิด ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนและนครรัฐ โดยที่ไม่ต้องสูญเสียปริมนทลใดปริมนทลหนึ่งไปหรือในอีกลักษณะหนึ่งทำให้ต้องเลือกเอาปริมนทลใดปริมนทลหนึ่งเท่านั้น การที่ระบอบการปกครองสามารถสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวขึ้นมา นับเป็นเสาหลักที่ค้ำยันความเป็นเลิศในทางการเมืองของนครรัฐเอเธนส์โบราณ ซึ่งแนวคิดในการจัดการกับจิตวิญญาณที่เพลโตได้นำเสนอมานั้น อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการสืบเนื่องของจารีตการสร้างจริยสังคม (ethical society) อันถือได้ว่าเป็นสาระสำคัญของปรัชญาการเมืองคลาสสิก

เพลโตในฐานะนักปฏิวัติทางจิตวิญญาณ

เพลโตคือนักปฏิวัติที่ทำการเปลี่ยนโฉมหน้าแนวคิดที่มนุษย์มีเกี่ยวกับเรื่องของจิตวิญญาณไปอย่างสิ้นเชิง ความสำคัญในภารกิจที่เปลี่ยนแปลงความคิดของมนุษย์ทางด้านจิตวิญญาณทำให้นักวิชาการคลาสสิกอย่างอี.อาร์.ดอดด์ส์ (E.R. Dodds) จากการอ้างอิงถึงนักวิชาการคลาสสิกก่อนหน้าอย่างเออร์วิน โรห์ด (Erwin Rohde) เป็นผู้ซึ่งขนานนามเพลโตว่าเป็นนักปรัชญาที่ได้ “นำยอดเลือดของชาวต่างชาติเข้ามาอยู่ในสายเลือดของชาวกรีก” (Dodds, 1968:139) ยอดเลือดที่กล่าวถึงก็คือแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณของอียิปต์ การเปลี่ยนโฉมหน้าเรื่องจิตวิญญาณของเพลโตอาจเรียกได้ว่าเป็นการปลดปล่อยจิตวิญญาณที่เคยอ้างอิงอยู่กับเรื่องราวในเชิงเทพปกรณัม ที่มีความคิดว่ามนุษย์ตกอยู่ในฐานะการเป็นหุ่นเชิดและขอลเล่นของเหล่าเทพเจ้าภายใต้จารีตแนวคิดแบบ ไฮเมอร์ มาสู่มุมมองใหม่ที่มนุษย์ต้องหันมาพิจารณาถึงเรื่องราวทางโลกอย่างเรื่องของจริยธรรมและจิตวิทยา (secularization) (Snell, 1982:208) นอกเหนือไปจากความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏให้เห็นดังที่ได้กล่าวมานั้น เพลโตยังกำหนดให้คุณธรรมของจิตวิญญาณคือความสามารถในการคิด การใช้สติปัญญาและการตระหนักรู้ถึงสิ่งที่ตัวเองคิด (thinking and knowing subject) (Havelock, 1963:216) ซึ่งก็คือการปลดแอกออกจากพลังที่บุคคลผู้นั้นไม่สามารถควบคุมจัดการได้มาสู่การตระหนักรู้ มีความสามารถกำหนดความสัมพันธ์ในเชิงจริยธรรมเกิดขึ้นกับตัวเองและขยายออกไปสู่บุคคลผู้อื่นในสังคม การเปลี่ยนแปลง

---

* อี.อาร์.ดอดด์ส์ (E.R. Dodds) อธิบายจิตวิญญาณมนุษย์ก่อนหน้าเพลโตว่าเป็นแหล่งรวมของตัวตนด้านอารมณ์ความรู้สึก (emotional self) ที่ประกอบขึ้นด้วยความกล้าหาญ ความปรารถนา ความสงสาร ความวิตกกังวลทางด้านอิริค เฮฟลอค (Eric Havelock) ให้ความสำคัญกับเพลโตในฐานะผู้สร้างให้มนุษย์เกิดบุคลิกที่มีความเป็นอิสระ ปกครองตัวเอง (autonomous self-governing personality) โดยอธิบายคุณสมบัติดังกล่าวผ่านการขมละคร โศกนาฏกรรมและฟังการอ่านบทกวีของชาวกรีกโบราณ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาก่อนการเปลี่ยนแปลงของเพลโต ดำเนินอยู่ภายใต้กรอบที่ฝ่ายของผู้ชม ผู้ฟังมีอารมณ์ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสิ่งที่เขากำลังชมและฟังอยู่ ไม่มีการตั้งคำถาม เกิดข้อสงสัยที่เป็นการแยกตัวเองออกจากการแสดง ในลักษณะการแบ่งระหว่างผู้ที่รับรู้กับสิ่งที่กำลังถูกรับรู้ หรือการอธิบายผ่านเหตุการณ์ของตัวละคร Achilles ที่ใช้อารมณ์ความรู้สึกตอบสนองทันทีกับสิ่งที่ตัวเองเผชิญหน้า โดย ไม่มีการคิดคำนวณมาก่อน แต่สิ่งดังกล่าวได้สูญหายและเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเพลโต สร้างแนวคิดที่ได้ปลดปล่อยจิตวิญญาณของชาวกรีกโบราณหลุดออกมาจากจารีตในแบบไฮเมอร์ นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณของชาวกรีกโบราณถูกอธิบายว่ามีที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ใช้ภาษาพูดมาสู่ภาษาเขียน (orality to literacy) (โปรดดู Eric Havelock, Preface to Plato. (Oxford: Basic Blackwell, 1963) .pp.199-216. และ The Muse Learn to Write: Reflections on Orality and Literacy from Antiquity to the Present. (New Haven: Yale University Press, 1986) .pp.1-18)

รูปลักษณ์และความสัมพันธ์ในทางจิตวิญญาณ ภายใต้แนวคิดความยุติธรรมของเพลโตสามารถนำมาอธิบายผ่านแนวคิดในเชิงวัฒนธรรมที่เรียกว่า "วัฒนธรรมแห่งความอดสู" (shame-culture) หรือ "วัฒนธรรมที่เน้นผลลัพธ์" (result-culture) มาสู่วัฒนธรรมของการเกิดสำนึกผิด (guilt-culture) มุ่งเน้นไปที่การปลูกสร้างสำนึกเงียบให้เกิดขึ้นกับผู้คน (quiet conscience) ในขณะที่วัฒนธรรมแห่งความอดสูเป็นวัฒนธรรมที่ใช้อธิบายลักษณะสังคมการเมืองภายใต้กรอบจารีตแบบโฮเมอร์ริค ซึ่งมีที่มาจากพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างขุนศึก-ผู้ปกครอง (ruler-warriors) ผู้มีหน้าที่ปกครองคุ้มครองดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อยทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สินแก่เหล่าผู้ใต้การปกครองและข้าทาสภายใต้สภาพการณ์ของสังคมที่มีสงครามการสู้รบและการรุกรานจากศัตรูนอกเผ่าของตัวเองอยู่เกือบตลอดเวลา (warring state) ดังนั้นการประสบความสำเร็จ ต่อสู้จนได้รับชัยชนะในการทำศึกสงคราม มีความหมายถึงความสามารถในการปกป้องคุ้มครองชีวิตลูกน้องผู้อยู่ใต้การปกครอง รวมไปถึงการขับไล่ศัตรูผู้มารุกรานให้พ่ายแพ้กลับไปก็คือคุณธรรมหลักอันสำคัญของการเป็นผู้ปกครองและคุณธรรมดังกล่าวได้ถูกนิยามเข้ากับการเป็นคนดี (goodness) (Adkins, 1991:42) และได้รับการเชิดชูความกล้าหาญจากสาธารณะ (time or public esteem) จากแง่มุมดังกล่าว "วัฒนธรรมแห่งความอดสู" หรือ "วัฒนธรรมที่เน้นผลลัพธ์" จึงเป็นวัฒนธรรมที่เน้นและให้ความสำคัญกับเรื่องการลงทุนปฏิบัติและการยกย่องเชิดชูวีรกรรมที่ประสบความสำเร็จโดยเฉพาะ

---

* อี.อาร์.ดอดด์ส์ (E.R.Dodds) หยิบยืมแนวคิดทั้งสองมาจากนักมานุษยวิทยา Ruth Benedict จากหนังสือ *The Chrysanthemum and the Sword: Pattern of Japanese Culture* ที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมแห่งความอดสูกับวัฒนธรรมการเกิดสำนึกผิด จากการเข้าไปศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสังคมญี่ปุ่นในประมาณช่วงต้นศตวรรษที่ 20

** ในจารีตแบบโฮเมอร์เมื่อเรากล่าวว่าบุรุษผู้ดีคือคนดี (good or agathos) เป็นการกล่าวโดยไม่มีนัยและความหมายในทางด้านศีลธรรมควบคุมอยู่ แต่มีความหมายเชื่อมโยงถึงการเป็นบุคคลที่ทำประโยชน์ มีความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวีรกรรมการแสดงออกในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความกล้าหาญ ความคล่องแคล่ว เฉลียวฉลาดมีปฏิภาณไหวพริบ คำดังกล่าวจะนำมาใช้กับเหล่านักรบรวมไปถึงอาวุธเครื่องมือต่างๆ ขณะที่คำว่าคุณธรรม (virtue or arete) ไม่มีการเชื่อมโยงเข้ากับคุณสมบัติในทางศีลธรรม แต่ใช้อธิบายคุณสมบัติในความเป็นผู้ดีสูงศักดิ์ (nobility) ประสพกับความสำเร็จ ความมีชื่อเสียงที่ได้มาจากชุมชนที่ตัวเองอยู่อาศัย (โปรดดู Bruno Snell, *The Discovery of the Mind: In Greek Philosophy and Literature*. Translated by T.G.Rosenmeyer. (New York:Dover Publications Inc, 1982)..p.158.

อย่างยิ่งในสนามรบ และในทางกลับกันการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ถือเป็นเรื่องการสูญเสียหน้าตาของผู้ปกครอง (lose face) (Dodds, 1968:17-18)

พัฒนาการของสังคมการเมืองกรีกโบราณ นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นครรัฐเอเธนส์ในช่วงศตวรรษที่หกและห้าก่อนคริสตกาลมีความมั่งคั่ง อันเกิดจากการทำการค้า การเป็นมหาอำนาจทางทะเล ส่งผลกับความมั่นคงและเกิดความมีเสถียรภาพทางด้านการปกครอง ทำให้นครรัฐเอเธนส์กลายเป็นศูนย์กลางด้านความคิด ปัญญา ซึ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมืองดังกล่าวส่งผลให้คุณธรรมความกล้าหาญและวีรกรรมที่ประสพชัยชนะในสนามรบได้รับการเชิดชูและยอมรับน้อยลง มีคุณธรรมและภูมิปัญญาชุดใหม่ที่เข้ามาแทนได้เริ่ม ทยิ่งรากขึ้นที่ขบวนการโซฟิสต์และมาผลิตออกออกผลชัดเจนกับน้ำมือของเพลโต (Finley, 1977:70-75) ความสำคัญของเพลโตจึงจัดอยู่ในฐานะนักคิดผู้สร้างจุดเปลี่ยนทางด้านคุณธรรม จากการลงมือปฏิบัติมาสู่การเฝ้าดูแลและสังเกตจิตวิญญาณภายในของมนุษย์ มองปัญหาของมนุษย์ว่ามีต้นเหตุเริ่มต้นที่ตัวของมนุษย์ ซึ่งมันก็คือจิตวิญญาณของมนุษย์เอง ดังนั้นความขัดแย้ง และการต่อสู้ของมนุษย์จึงย้ายสถานที่จากสนามรบจริง เข้ามาสู่จิตวิญญาณในฐานะการเป็น สมรภูมิของการสู้รบแห่งใหม่

ใน the Republic เพลโตอธิบายการย้ายสมรภูมิด้านภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นกับนครรัฐเอเธนส์เอาไว้ว่า “นิยามความยุติธรรมที่จะเกิดขึ้นนั้นไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับการที่บุคคลผู้นั้นมีการแสดงออกจากภายนอก แต่มาจากการแสดงออกของสิ่งที่อยู่ภายใน โดยที่ตัวตนและหน้าที่ที่แท้จริงมาจากการที่ส่วนต่างๆของจิตวิญญาณลงมือกระทำหน้าที่ของตนเองโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว ก้าวก่ายหน้าที่ของส่วนอื่นๆที่ไม่ใช่ของตัวเอง เมื่อสิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นแสดงว่าบุคคลผู้นั้นได้สร้างระเบียบให้เกิดขึ้นกับบ้านเรือนของเขาและอยู่ในสถานะที่เป็นเจ้านายของตัวเอง เป็นที่ปรึกษาและเพื่อน การปรับจิตวิญญาณทั้งสามส่วนให้สอดคล้องกันเปรียบเสมือนการจัดเสียงของดนตรีในลักษณะสูง กลาง ต่ำ หากแม้ว่าเกิดส่วนใดที่ล้ำเส้นออกมาก็สามารถจัดการรวมมันเข้าสู่ความเป็นเอกภาพ สร้างความมีวินัยและความประสานสอดคล้องให้เกิดขึ้น... ดังนั้นการกระทำที่ดี มีความยุติธรรมจะต้องมีแหล่งกำเนิดมาจากเหตุผลและสติปัญญาในฐานะความรู้ที่ชี้้นำให้เกิดการกระทำที่ดีและยุติธรรม” (Republic, 2001:443e-444a)

นอกจากนี้ความสำคัญในความเป็นระเบียบเรียบร้อยของจิตวิญญาณและคุณธรรม อันจะนำมาสู่ความยุติธรรมได้ถูกกล่าวยกย่องเอาไว้ใน Gorgias ว่า “การเป็นบุคคลผู้มีความยุติธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ดี แม้ว่าเขาผู้นั้นจะต้องเผชิญหน้ากับความทุกข์ยากจากการยึดถือคุณธรรมดังกล่าวเอาไว้ ขณะเดียวกันก็ยินยอมที่จะรับความทุกข์ทรมานจากความผิดมากกว่าที่จะลงมือกระทำผิด” (Gorgias, 1971:469, 475)

ใน the Republic เล่มที่หนึ่งบทสนทนาระหว่างโสเครตีส กับเซฟลาลุส โพลีมาคัสและ ทราซีมาคัส ทั้งสามคนทำหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของคนสามรุ่น โดยแต่ละคนได้ผลัดเปลี่ยน กันเข้ามาสนทนานิยามความยุติธรรม โดยนิยามความยุติธรรมที่แต่ละคนได้แสดงออกมานั้นเป็น สิ่งสะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณของผู้พูดออกมา เริ่มต้นขึ้นที่ฝ่ายของเซฟลาลุสอธิบายความ ยุติธรรมผ่านความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ว่าฝ่ายลูกหนี้ต้องคืนทรัพย์สินที่ได้ยืมมาส่งคืน ให้แก่เจ้าหนี้อย่างครบถ้วน ซึ่งเป็นนิยามความยุติธรรมของผู้ที่เป็นพ่อค้า สะท้อนถึงจิตวิญญาณใน ส่วนที่เป็นความปรารถนาขึ้นมาเป็นฝ่ายนำ ขณะที่โพลีมาคัสในฐานะบุตรของเซฟลาลุสได้รับช่วง ต่อจากบิดา อธิบายความยุติธรรมผ่านความสามารถในการแยกแยะมิตรออกจากศัตรูรวมถึงการ ทำดีต่อมิตรทำร้ายต่อศัตรู โดยสิ่งที่โพลีมาคัสพยายามนำเสนอคือการรู้จักเลือกปฏิบัติ (discrimination) เพราะข้อความที่บิดาของเขากำหนดขึ้นนั้นมีความเถรตรงและแข็งกระด้าง ตายตัวเกินไป (dogmatic) อันจะทำให้เกิดผลร้ายมากกว่าผลดีถ้าเรานำมันไปเป็นหลักปฏิบัติ อย่างไม่มีเงื่อนไข ดังนั้นโพลีมาคัสจึงคิดแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการเพิ่มเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความ ยืดหยุ่นที่ว่าเราไม่จำเป็นที่จะต้องพูดความจริงหรือคืนของคนเสมอไป นั้นหมายถึงว่าเราจะพูด ความจริงกับคนที่เป็นมิตรกับเราและเราจะคืนอาวุธให้กับคนที่เป็นมิตรกับเราเท่านั้น เราจะไม่พูด ความจริงกับศัตรูของเราและเราจะไม่คืนอาวุธให้กับคนที่เป็นศัตรูของเรา

บทสนทนาถูกส่งต่อมาให้ทราซีมาคัสนิยามความยุติธรรมว่า เป็นผลประโยชน์ของผู้มี อำนาจและผู้ปกครอง คือนิยามที่สะท้อนถึงตัวตนของจิตวิญญาณในส่วนของความกล้าหาญ หรือ ชนชั้นนักรบ ในบทสนทนาถึงแม้ว่าโสเครตีสยังคงตั้งคำถามต่อนิยามที่สามที่เสนอโดยทราซีมาคัส แต่ข้อสรุปที่ได้นั้นมีได้เป็นการชี้ให้เห็นว่าตัวนิยามนั้นมีปัญหาอย่างที่เกิดขึ้นกับนิยามของเซฟลา ลุสหรือของโพลีมาคัส เนื่องจากข้อสรุปที่ได้ยังคงยืนยันว่าความยุติธรรมนั้นยังคงเป็นผลประโยชน์ ของผู้ที่แข็งแกร่งกว่า แต่ผู้แข็งแกร่งกว่าที่ว่านี้คือผู้ที่แข็งแกร่งกว่าทางจิตวิญญาณ (psyche) ที่รู้ว่า ความดี ความรู้คืออะไรและขณะเดียวกันผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแกร่งกว่านี้ยอมเป็นประโยชน์ต่อผู้ ที่อ่อนแอกว่าด้วย โดยเฉพาะในกรณีของผู้ปกครองยอมเป็นผู้ที่แข็งแกร่งกว่าผู้ได้ปกครอง ซึ่งยอม ต้องอ่อนแอกว่าเสมอ แต่โสเครตีสนั้นสามารถทำให้ผู้ปกครองหรือผู้ที่แข็งแกร่งกว่านั้นต้องปกครอง เพื่อผลประโยชน์ของตนและผู้ได้ปกครองด้วย อันทำให้ความหมายของความยุติธรรมนั้นมีได้ หมายถึงผลประโยชน์ส่วนตัวเพียงอย่างเดียว นอกจากนิยามดังกล่าวแล้วโสเครตีสยังหันมายกย่อง สรรเสริญ ให้คุณค่ากับชีวิตที่มีความยุติธรรมว่าเป็นชีวิตที่ดี แม้ว่าบุคคลผู้นั้นไม่สามารถประสบ

ความสำเร็จจากผลของการลงมือปฏิบัติ หรือได้ผลตอบแทนเป็นทรัพย์สินเกียรติยศและชื่อเสียงก็ตาม (Republic, 2001:349b)

ความสำคัญของแนวคิดในการดูแลจิตวิญญาณ (care of the soul) ของเพลโตคือการทำให้นักศึกษามองเข้าไปข้างใน (looking-in) เพื่อเป้าหมายในการตรวจสอบและสร้างความเปลี่ยนแปลงกับชาวกรีกให้หลุดออกจากแนวคิดในจารีตแบบไฮเมอริค ที่ติดตามมาด้วยนัยในการสร้างสังคมการเมืองในแบบที่ได้มีการพัฒนาก้าวพ้นไปจากการเป็นนครรัฐของสุกร (city of sows) (Patocka, 2002:120) ซึ่งถือว่าเป็นสังคมการเมืองที่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองแค่เพียงความต้องการทางด้านร่างกายที่ให้นักศึกษามองดำรงชีวิตอยู่ได้ในเพียงขั้นพื้นฐาน เพลโตได้เปลี่ยนแปลงด้วยการยกฐานะไปสู่การสร้างนครรัฐและการดำเนินชีวิตที่มีความยุติธรรมเป็นเป้าหมาย นอกจากนี้หากพิจารณาถึงเรื่องเป้าหมายหลักสำคัญของแนวคิดในเชิงปรัชญาการเมือง เพลโตได้พยายามให้นักศึกษแต่ละคนหันมาให้ความสนใจ ลงมือสร้างระเบียบแบบแผนให้กับจิตวิญญาณของตัวเองก่อนที่จะลงมือสร้างสังคมการเมือง (Republic, 592b-c)

โปรดดูรายละเอียดของความยุติธรรมที่สนทนาใน the Republic เล่มหนึ่งเพิ่มเติมได้ใน ไซซันต์ ไซพร. "ความยุติธรรม: ตอนที่หนึ่ง" รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 20 ฉบับที่ 2. หน้า 18-45.